

VEREJNÁ
KNIŽNICA
MIČHALA
REŠETKU
V TREŇČÍNE

ĽUDOVÍT ŠTÚR MOJIMI OČAMI

Zborník literárnych prác zaradených do tematickej oblasti XXII. ročníka celoslovenskej literárnej súťaže Jozefa Braneckého *Studňa sa tajne s dažďom zhovára*

Verejná knižnica Michala Rešetku v Trenčíne
Trenčín 2014

©

Texty: autori príspevkov

Fotografie: Verejná knižnica Michala Rešetku v Trenčíne,
gymnaziumtrencin.sk, stur.sk, uhrovec.sk, wikipedia.org

S FINANČNOU PODPOROU
MINISTERSTVA KULTÚRY
SLOVENSKEJ REPUBLIKY

ISBN 978-80-85135-45-9

Obsah

VÝSKUMNÁ ČASŤ

Rodokmeň rodiny Ľudovíta Štúra	6
Rodina Ľudovíta Štúra a jej vzťah k trenčianskemu regiónu	7
Štúrovské atribúty v Trenčíne	14
Uhrovec v kontexte ideového formovania Ľudovíta Štúra (zázemie pre romantika)	18

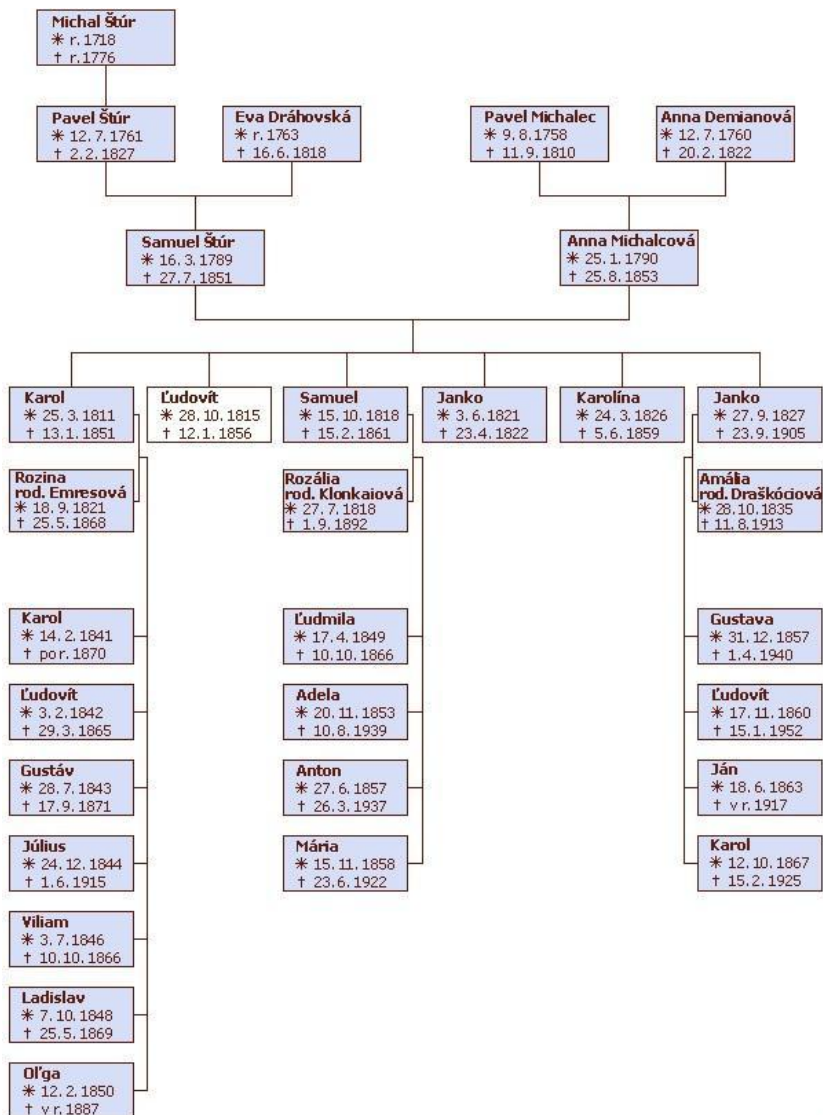
LITERÁRNA ČASŤ

Literárna súťaž Jozefa Braneckého	27
Propozície XXII. ročníka literárnej súťaže J. Braneckého	31
Príspevky, ocenené v tematickej oblasti Ľ. Štúr mojimi očami	32
Príspevky, prihlásené do tematickej oblasti Ľ. Štúr mojimi očami	49

HODNOTIACA ČASŤ

Ľudovít Štúr našimi očami	91
Potom budeme národ	98

Rodokmeň rodiny Ľudovíta Štúra

Rodina Ľudovíta Štúra a jej vzťah k trenčianskemu regiónu

Petra Dombaiová – Eva Struhárová

Rodina Štúrovcov pochádzala z **Trenčína**. Jej prví príslušníci sa tu usadili už v 2. pol. 16. storočia v predmestskej časti nazývanej Humná. Mali tam vlastný dom a zaoberali sa roľníctvom. V 18. storočí sa typickým zamestnaním Štúrovcov stalo súkenníctvo. Starý otec Ľudovíta Štúra, Pavel Štúr, sa narodil v Trenčíne a až neskôr sa presťahoval ako súkenník do **Lubiny**, kde i zomrel.

Hoci sa rodičia Ľudovíta Štúra na svoju dobu dožili pomerne vysokého veku, ich päť synov a jediná dcéra, s výnimkou Janka Štúra, zomreli prevažne mladí.

Rodina s menom Štúr žije dodnes v Rakúsku. Medzi ňou a slovenskou rodinou Štúrovcov niet žiadneho príbuzenstva.

SAMUEL ŠTÚR st. (1789 – 1851) – otec Ľudovíta Štúra. Narodil sa v **Lubine**. V **Trenčíne** absolvoval vyšší ročník na evanjelickej cirkevnej škole, aby nadobudol základy latinčiny pre ďalšie štúdium na ev. gymnáziu v Modre. Po štúdiách ho trenčianska evanjelická cirkev pozvala na svoju školu na miesto mladšieho učiteľa a organistu. V Trenčíne sa oženil, neskôr v r. 1813 odišiel pre lepšie platové podmienky do **Uhrovca**, kde mala evanjelická škola dlhodobú tradíciu. Našiel tam kultúrne prostredie, kde mohol svoje záujmy úspešne rozvíjať. Uhrovec bol v tomto období ľudnatým remeselníckym mestečkom s prevahou evanjelického náboženstva. Medzi Trenčínom a Uhrovcom vládli čulé obchodné styky. Prostredie nebolo zatŕažené maďarským nacionalizmom, učenie sa rozvíjalo v národnom duchu. Samuel Štúr tu založil a viedol Spolok miernosti. Písal aj vlastné práce s prírodovednou alebo s literárnou tematikou.

V Uhrovci panoval gróf Imrich Zay s rodinou, ktorí si veľmi vážili prácu Samuela Štúra. Zayovci maďarčinu dobre neovládali, preto ju ani nepoužívali. Všetko sa zmenilo po smrti starého grófa, keď na-

stúpil syn Karol Zay. Ten podľahol maďarskému nacionalizmu. Bol za pomadžarčenie cirkevného a školského života slovenských evanjelikov. Ale nakoľko si aj on Samuela Štúra st. vážil, nechal ho na uhrovejskej škole učiť. Jeho situácia sa zhoršila, keď došlo k spojeniu maďarskej a slovenskej školy pod jednu strechu. Prednosť malo vyučovanie maďarčiny. Postupne sa začal zhoršovať i jeho zdravotný stav. Zomrel v Uhrovci vo veku 62 rokov.

ANNA ŠTÚROVÁ, rodená Michalcová (1790 – 1853) – matka Eudovíta Štúra. Narodila sa a zomrela v **Trenčíne**. Tu je aj pochovaná. Pochádzala zo starej trenčianskej rodiny Michalcovcov, ktorá žila v Trenčíne od 17. storočia. Bola to typická slovenská žena. Jej životným mottom bolo: „človeče, neopúšťaj sa!“ Po smrti Samuela Štúra st. musela uvoľniť školský byt v **Uhrovci**. Vrátila sa do Trenčína do rodičovského domu. Zomrela na žľzníkovú zimnicu vo veku 63 rokov.

KAROL ŠTÚR (1811 – 1851) – najstarší súrodenec Eudovíta Štúra, ako jediný z nich sa narodil v **Trenčíne**, ale od 2. roka vyrastal v **Uhrovci**. Bol vynikajúcim znalcom gréčtiny. Márne však čakal na vhodné zamestnanie v kňazskom alebo v pedagogickom povolání. Neúspechom sa skončila i snaha dostať sa na miesto profesora teológie na kežmarskom lýceu. V r. 1838 sa stal kaplánom vo Vrbovom. Jeho vzdelanostné a ľudské kvality sa uplatnili, až keď sa stal rektorom gymnázia v Modre, kam ho odporučila modranská evanjelická cirkev. V Modre si Karol Štúr ako rektor a profesor gymnázia svojou vynikajúcou pedagogickou činnosťou získal všeobecnú vážnosť. Tu rozvinul i svoju básnickú tvorbu. Bol členom slovenskej deputácie, ktorá sa po roku 1849 domáhala vo Viedni splnenia slov. národných práv. Karol Štúr mal sedem detí. Zomrel v Modre ako 40-ročný na zlyhanie priedušiek. Výchovou jeho polosirôt sa ujal Eudovít Štúr.

SAMUEL ŠTÚR ml. (1818 – 1861) – narodil sa v **Uhrovci**. Vynikal najmä ako prekladateľ zo slovanských jazykov. Rok učil doma v Uhrovci na tzv. nedeľnej škole. V r. 1845 ho povolali za kaplána

do **Zemianskeho Podhradía**. Neskôr odišiel na miesto evanjelickeho kazateľa do **Beckova**. Po krátkom čase sa opäť vrátil do Zemianskeho Podhradía. Spolu s ním pôsobil v Zemianskom Podhradí i Karol Rizner, otec významného slovenského bibliografa Ľudovíta V. Riznera.

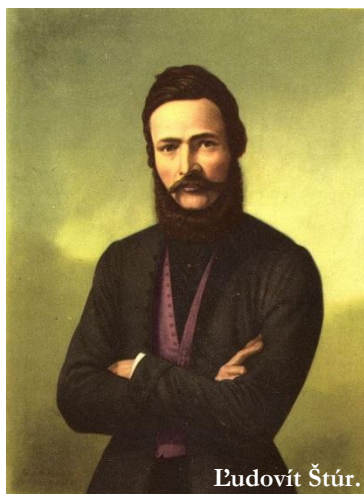
Patrónom evanjelickej cirkvi v Zemianskom Podhradí bola šľachtická rodina Ostrolúckovcov. Mikuláš Ostrolúcky a jeho manželka Alžbeta boli rodičia známej Adely Ostrolúckej, s ktorou sa zoznámil i Ľudovít Štúr, ktorý často navštevoval brata Samuela aj s Jozefom Miloslavom Hurbanom. Samuel Štúr ml. mal šesť detí, z ktorých sa len štyri dožili dospelého veku. Zomrel v Zemianskom Podhradí náhle na mozgovú porážku ako 42-ročný.

JÁN ŠTÚR (1821 – 1822) – v poradí štvrtý syn Samuela Štúra zomrel ani nie ročný. Narodil sa a zomrel v **Uhrovci**.

KAROLÍNA ŠTÚROVÁ (1826 – 1859) – jediná sestra Ľudovíta Štúra sa narodila v **Uhrovci**. Podobne ako Ľudovít Štúr, aj ona ostala slobodná. Vzdelanie sa jej dostalo len v otcovej škole v Uhrovci, kde potom žila naďalej. Pomáhala matke pri vedení domácnosti. V čase, keď vydával Ľudovít Štúr noviny Orol tatranský, prest'ahovala sa za ním do Bratislavy, kde sa mu starala o domácnosť. Počas revolučných rokov 1848 – 1849 žila u rodičov v Uhrovci. Po otcovej smrti sa s matkou odsťahovala z Uhrovca do **Trenčína**, kde matku doopatrovala. Po jej smrti odišla k bratovi Jankovi do **Bánoviec nad Bebravou**. Keď Janka preložili do Filákov, išla tam s ním. Vo Filákovke zomrela na tuberkulózu ako 33-ročná.

JANKO ŠTÚR (1827 – 1905) – najmladší zo súrodencov Ľudovíta Štúra mal z celej rodiny najpohutejšie životné osudy a jediný zo súrodencov sa dožil vysokého veku. Jeho život bol najviac zviazaný s **Trenčínom**. Narodil sa v **Uhrovci**. Študoval na ev. lýceu v Bratislave a gymnáziu v Modre. Bratovi Ľudovítovi pomáhal pri redigovaní Slov. národných novín. Začiatkom septembra r. 1848 ušiel na Moravu a zúčastnil sa na všetkých troch výpravách slovenského povstania ako dôstojník. Po potlačení maďarskej revolúcie sa

stal stoličným úradníkom. V roku 1850 – 1853 bol adjunktom okresného komisára v Trenčíne. V roku 1855 – 1856 sa stal okresným stoličným sudcom v **Bánovciach nad Bebravou**. Tu sa i oženil. V roku 1863 sa opäť dostal do Trenčína, kde bol takmer dvadsať rokov prísediacim stoličným sudcom. Janko Štúr mal štyri deti. Na sklonku života žil striedavo v Trenčíne alebo v **Malých Bierovciach**. Zomrel ako 78-ročný v Malých Bierovciach. Pochovaný je na ev. cintoríne v Trenčíne.

Eudovít Štúr.

EUDOVÍT ŠTÚR (1815 – 1856) – bol druhorodeným synom Samuela a Anny Štúrovcov. Hoci sa narodil v **Uhrovci, Trenčín** považoval za svoje širšie rodisko a často ho navštevoval. Cestou do Bratislavy (kde študoval) chodieval z **Bánoviec** cez Trenčín a touto cestou sa vracal aj domov do Uhrovca. Trenčín nikdy neobišiel a strávil tu vždy niekoľko dní. Zaujímal sa tak o históriu mesta, ako aj o trenčiansky hrad a postavu Matúša Čáka Trenčianskeho, o ktorom napísal bohatiersku báseň

a historicky spracoval obdobie, v ktorom žil. Štúr nebol spätý s Trenčínom len na základe rodinných vzťahov, ale aj osobných záujmov. V snahe podporiť rozvoj národného života v Trenčíne, rozhodli sa študenti z evanjelického lýcea v Bratislave na čele s Eudovítom Štúrom začiatkom prázdnin v roku 1842 zahrať v Trenčíne divadelné predstavenie, k čomu dostali aj povolenie od mestskej rady. Pomaďarčená šľachta z Trenčína a okolia však tejto aktivite zabránila. Štúr vtedy osobne navštívil Trenčín a rokoval s členmi mestskej rady. Celý prípad potom popísal nielen v listoch svojim priateľom, ale aj verejne odsúdil v tlači.

Keď sa od roku 1842 usiloval dosiahnuť povolenie na vydávanie Slovenských národných novín, často cestoval po **Trenčianskej stolici**, kde sa usiloval získať podporu najmä zo strany katolíckej

inteligencie a kňazov. Dnes už vieme, že toto jeho úsilie nebolo zbytočné. Podarilo sa mu získať 44 podpisov katolíckych kňazov a poslucháčov teológie, medzi nimi i niekoľko Trenčanov.

Aktívne styky s Trenčínom udržiaval najmä v revolučných a porevolučných rokoch. V roku 1849 tu zvolal Ľudové slovenské zhromaždenie, na ktorom aj sám rečnil a vysvetľoval Ľuďom zo širokého okolia ciele slovenskej národnej politiky.

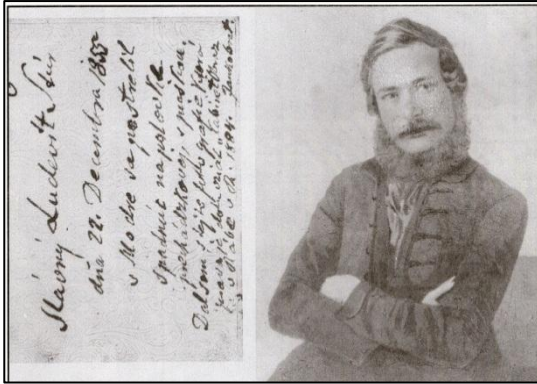
Po revolúcii sa Ľudovít Štúr utiahol k rodičom do rodného Uhrovca, odkiaľ vyvíjal svoju aktívnu činnosť, cestoval po Slovensku, písal na všetky strany, oslovoval vládnych činiteľov a ešte aj v prvej polovici roku 1850 sa usiloval presadiť Slovákov do úradov a zaviesť slovenčinu ako úradnú reč v slovenských stoliaciach.

Od roku 1851 v Trenčíne často navštevoval svoju matku, ktorá sa tu po smrti Ľudovítovho otca presťahovala z Uhrovca a žila tu v rodičovskom dome aj s Ľudovítovou sestrou Karolínou. Po matkinej smrti (1853) navštívil Trenčín ešte niekoľkokrát, zastaviac sa u jej mladšieho brata Jána Michalca, s ktorým ho spájalo úprimné priateľstvo.

Od septembra 1845 mal Ľudovít Štúr dôvod navštevovať aj **Zemianske Podhradie**. Jeho mladší brat Samko bol na fare najskôr kaplánom, a od roku 1848 farárom. Tu sa prvýkrát stretáva aj s Adelou Ostrolúckou výnimočnou a inteligentnou ženou, ale pre-

dovšetkým životnou láskou Eudovíta. Medzi oboma vznikol priateľský vzťah a vzájomná náklonnosť, ktorá osudovo poznačila ich ďalší život. Žiaľ Adela veľmi mladá, len ako dvadsaťdeväťročná zomiera na týfus.

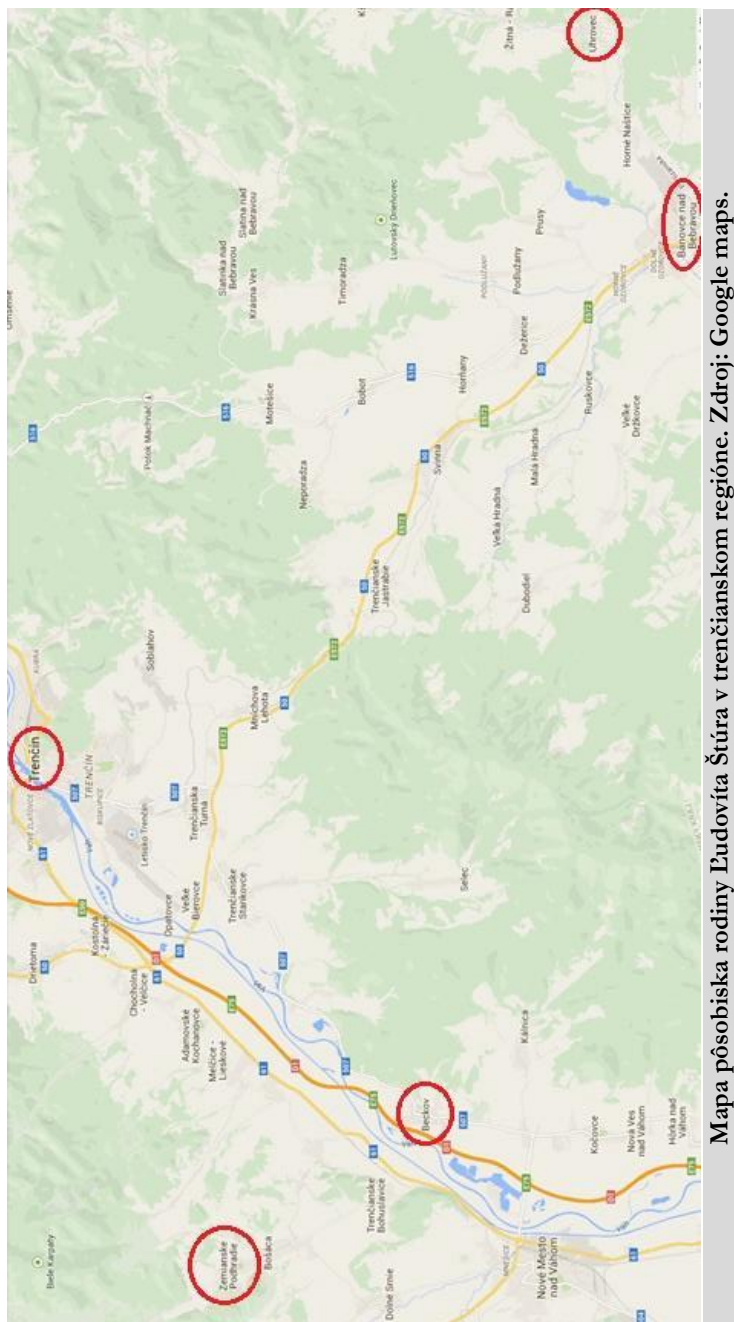
Smutná správa Janka Štúra o smrti jeho brata Eudovíta Štúra s portrétom E. Štúra.

predovšetkým má hlavnú zásluhu na uzákonení spisovnej slovenčiny, čím naplnil v tomto smere svoje predurčenie.

ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY

HORVÁTH, Pavel. *Trenčín a rodina Štúrovcov*. Trenčín: Trenčianske múzeum, 1983.

SKOVAJSA, Ján. *A takí nezomierajú*. Dolné Srnie: Obec Dolné Srnie, 2006.

Mapa pôsobiska rodiny Ludovíta Šúra v trencianskom regióne. Zdroj: Google maps.

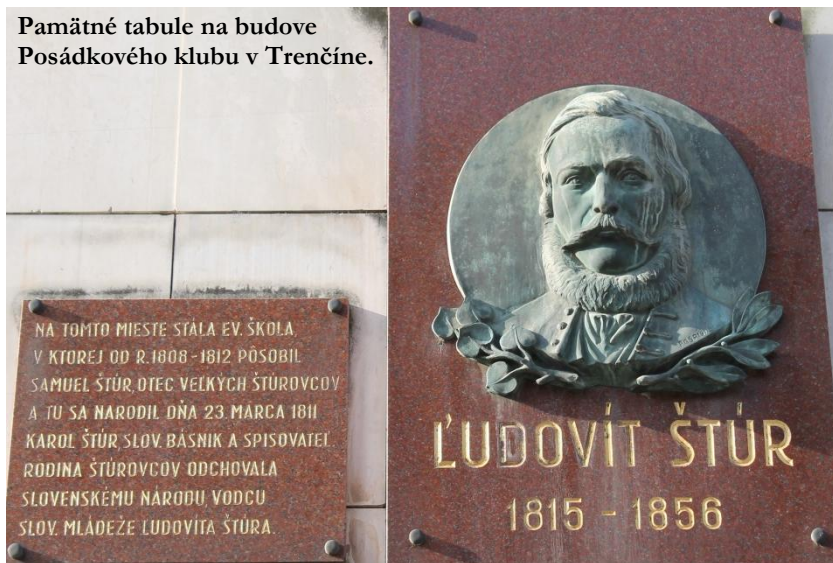
Štúrovské atribúty v Trenčíne

Petra Dombaiová

Ľudovít Štúr, ale aj ostatní príslušníci rodiny Štúrovcov majú nepochybniteľnú zásluhu na rozvoji slovenského národného a kultúrneho života. Dali podnet k ucteniu ich pamiatky, a preto sa na rôznych miestach Slovenska začali objavovať rôzne pamätníky, ktoré označujú miesta ich narodenia, pôsobenia alebo posledného odpočinku.

V Trenčíne je veľa pamätných miest, aj keď nie všetky sú označené pamätnými tabuľami a mnohé už ani neexistujú, alebo ich nevieme bližšie lokalizovať. Či už ide o pôvodný dom rodiny Štúrovcov (v mestskej štvrti Humná) alebo rodný (tzv. michalcovský) dom Štúrovej matky, v ktorom aj zomrela. Nezachovala sa ani budova evanjelickej školy (v susedstve evanjelického kostola), kde študoval a neskôr aj učil Ľudovítov otec Samuel Štúr. Dom, ktorý postavili neskoršie na jej mieste označili pamätnými tabuľami na počesť Samuela Štúra st. s reliéfom jeho syna Ľudovíta. Dnes sú umiestnené na budove Posádkového klubu (bývalý Dom armády).

**Pamätné tabule na budove
Posádkového klubu v Trenčíne.**

Pamätná tabuľa na budove Posádkového klubu.

Nezachoval sa už ani dom na Ulici Kniežat'a Pribinu, kde býval syn Janka Štúra – dr. Karol Štúr (1867 – 1925), na ktorom bola v roku 1968 odhalená pamätná tabuľa.

Na evanjelickom cintoríne sa nachádza

hrob Štúrovej matky Anny Štúrovej, rod. Michalovej (1790 – 1853) s obnoveným mramorovým náhrobníkom venovaným spolkom Živena. V susedstve sa nachádza hrob najmladšieho brata Štúrovej matky Jána Michalca (1804 – 1881) a jeho manželky. Pri vstupe na cintorín, po pravej strane sa nachádza rodinná hrobka Janka Štúra a jeho syna dr. Karola Štúra s ich manželkami.

Meno Ľudovíta Štúra nesie aj trenčianske gymnázium. Už v roku 1918 výnosom Ministerstva školstva a národnej osvety č. 1989 premenovalo dovtedajšie klasické gymnázium na **Československé štátne reálne gymnázium Ľudevíta Štúra v Trenčíne**. Aj keď s historickým vývojom školy sa postupne menil aj jej názov, od roku 1990 opäť nesie názov po našom veľikánovi Ľudovítovi Štúrovi ako symbol vzdelanosti a múdrosti.

V Trenčíne je po Ludovítovi Štúrovi pomenované aj jedno z **námestí**. Nachádza sa pred Dolnou bránou. Nález kostier svedčia o tom, že v 17. storočí bolo v tejto lokalite pohrebisko. Postupne sa táto časť mesta premenila na námestie, ktoré svojmu účelu slúži dodnes. Od roku 1919 nesie meno po Ludovítovi Štúrovi. Zaujímavosťou je, že počas komunizmu nedošlo k premenovaniu tohto námestia.

28. septembra 1991 bol na Hviezdoslavovej ulici odhalený **Pamätník národných buditeľov – Ludovíta Štúra, Jozefa Miloslava Hurbana a Michala Miloslava Hodžu**. Autormi tohto skvostného diela sú Ing. arch. Ivan Michalec, Dr.Sc., Ing. arch. Miroslav Mojžiš a akademický sochár Milan Ormandík. Pamätník symbolizuje slovanskú vzájomnosť a národné povedomie.

Úctu k pamiatke Ludovíta Štúra a ostatných príslušníkov rodiny treba prejavovať nielen pamätnými tabuľami a pomníkmi, ale predovšetkým poznávaním ich diela a pochopením ich odkazu. Len tak nadobudne ich miesto v našom povedomí trvalý charakter.

Architekt Ing. Július Bruna na Štúrovom námestí počas realizácie projektu Mestské zásahy v Trenčíne – maľované názvy ulíc (11. 11. 2014).

Súsošie národných buditeľov na Hviezdoslavovej ulici v Trenčíne

ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY

Gymnázium Ľudovíta Štúra Trenčín : 1919-1999. Trenčín: Gymnázium Ľudovíta Štúra, 1999. ISBN 80-968270-3-0.

HORVÁTH, Pavel. *Trenčín a rodina Štúrovcov.* Trenčín: Trenčianske múzeum, 1983.

STROHNEROVÁ, Ľudmila. *Ulice a námestia mesta Trenčín.* Trenčín: Štátna krajská knižnica Michala Rešetku, 1999. ISBN 80-85135-12-4.

Uhrovec v kontexte ideového formovania Ľudovíta Štúra (zázemie pre romantika)

Lenka Mikušíková

Predstavte si, že žijete v dedinskom prostredí, kde okrem svojich každodenných povinností, môžete tráviť svoj voľný čas najmä v prírode, alebo...v prírode. Je tu samozrejme šenk a dedinské zábavy, ale vaša kresťanská výchova zužuje okruh možností. Ste však členom učiteľskej rodiny, a preto sa naskytá aj ďalšia príležitosť v čítaní literatúry a štúdia rôznych písomností. Navyše, je začiatok 19. stor., nachádzate sa v Hornom Uhorsku a zhodou okolností ste slovenskej národnosti. Aká je pravdepodobnosť, že sa z vás stane humorom kypiaci komik, cisárov komorník, alebo uznávaný psychológ? Nielen ľudia, s ktorými sa stretneme, kultúrno-historické pomery, alebo obdobie, ale aj miesto kde žijeme nás môže zásadne ovplyvniť a nasmerovať naše pôsobenie.

Zo spätného pohľadu na život Ľudovíta Štúra sa javí, že všetky tieto okolnosti smerovali k tomu, aby sa stal tým, čím sme historicky svedkami. Pozrime sa preto na Štúra ako na neobájaného človeka. Bol učencom svojej doby, národne zmysľajúcim, zaujímavým sa teda o históriu svojho národa, jeho ľudovú tvorbu a slovesnosť. Postupom času preto svoje všeobecné vzdelanie vyprofiloval a priklonil sa najmä k humanitným vedám – literatúre, dejinám a filozofii. Existuje aj oveľa dlhší rad prívlastkov a prídomkov, ktoré sa mu zvyčajne prisudzujú, aby obsiahli celú šírku jeho kultúrno-historického pôsobenia. My sa ale budeme orientovať na podstatu jeho osobnosti, na to, čo ju formovalo a orientovalo vo svete, keď bol ešte mladíkom.

Sú to predovšetkým tri oblasti vplyvu, ktoré sa spájajú aj s jeho rodiškom dnes známym ako Uhrovec. V období, kedy sa tu Ľudovít Štúr narodil (28./29. 10. 1815), mestečko volali Zay-Uhrovec, podľa grófa Zaya, miestneho pána. Na jeho detské roky života, ktoré dali podstatu forme jeho osobnosti, pôsobili najmä rodinné zázemie, kultúrno-hospodárske pomery v krajine a príroda.

Štúrovo detstvo bolo idylické, ako spomínajú viacerí jeho súčasníci. Jozef Miloslav Hurban zachytil v jeho životopise spomienku na návštevu v jeho rodnom dome: „*Dom jeho rodičovský bol taký vzorný, že by k veľkému blahu a rozkvetu poslúžila tá okolnosť, keby mnohí si ho vzali za príklad k nasledovaniu. Štyroch synov a jednu dcéru vychovali túto chudobní rodičia k vysokým stupňom vzdelanosti a oduševnenia...Štúrov dom vychovával dievky v bážni a kázni rodičovskej a sám preniknutý bol bážňou božou ... Prísna povinnosť bolo heslo otcovo; miernenie tej prísnosti a milostiplné oduševnenie za blaho a budúcnosť dievok bol duch, ktorý unášal tú dobrotivú, dobromyselnú, dobročinnú, schranlivú, čistoty a poriadku milovnú matku Štúrovcov. Ale to aj bola radosť vojsť do tohto čistotného domu...čierne, dobromyselné oči matky starostlivo, ale pritom usmievavo obrátené boli ukradomky po komore a kuchyni a len tu i tu zavrátali veselé ku spoločnosti, pod lipou sa baviacej. Po večeri rozkošné zhovory do polnoci. Starý pán a pani s nami. Prešli sa kriticky všetky otázky časové. A ten výlet do poľa a hôr! Čo to za ideálny dom, ten dom starého Štúra v Uhrovci s jeho synmi a dcérou!*“ (Ormis, 1955, s. 10 -11)

Štúrov otec bol osvietenským dedinským učiteľom, ktorý sa celý život venoval osvetovej práci medzi ľudom. Nielen svoje deti, ale všetkých svojich žiakov viedol k úcte k svojmu národu (bol učiteľom aj Františka Palackého, českého geografa a pedagóga). Pri učiteľskom povolání nebolo pravidlom zdôrazňovať národnú zodpovednosť, v prvej polovici 19. stor. to v Uhorsku nebolo dokonca vôbec žiaduce. Samuel Štúr poskytol svojim deťom inteligenčné zázemie a poukázal na dôležitosť národnej zodpovednosti. Na rozdiel od Čechov, Slováci a Morávia v tom období nepestovali národné cítenie. Darilo sa im však aspoň väčšinou zachovať si reč a osobitosť jednotlivých nárečí. K intelektuálnemu zázemiu mladých uhrovských Štúrovcov prispel pravdepodobne aj kontakt ich otca so starým grófom Imrichom Zayom a najmä jeho manželkou, nemeckou spisovateľkou sliezskeho pôvodu, Máriou Kališovou de Kališ. Ako uvádza historik Hučko: „*Grófka podporovala vzdelávanie detí svojich poddaných a mala pochopenie pre výchovno-vzdelávacie úsilie cieľavedomého a vzdelaného učiteľa. Šľachtické sídlo Zayovcov v Uhrovci navštevovali, nepochybne vďaka jej vplyvu, významní predstavitelia nemeckého literárneho sveta...*“ (Hučko, 1988, s. 16) Imrich Zay bol aj nadšeným kníhviazačom. V ich rodinnej knižnici, ktorá mala v r. 1885 približne 20 500 zväz-

kov, sa nachádzala aj zbierka asi 300 hudobnín, vzácných rukopisov a tlačí z 18. a začiatku 19. stor. Medzi najcennejšie z nich patrí zborník piesní a tancov domácej tradície z 1. polovice 18. stor. s viacerými skladbami aj so slovenskými textovými incipitmi. Za života starého grófa bolo Zayovské panstvo pre štúrovskú vzdelanú rodinu celkom priaznivé, napriek tomu nebolo svetlou výnimkou vo feudálnom svete. Aj tu sa poddaným žilo ťažko. Samuel Štúr často písal s ťažnosťou poddaných na panských úradníkov. Za daných pomerov bolo jeho národovectvo navonok veľmi umiernené a nepriebojné. Jeho národný život, ako píše Hučko (Tamtiež, s. 16) „*sa rozvíjal aj pri stretnutiach s českými a slovenskými úradníckymi rodinami žijúcimi na zayovskom panstve...*“ Národnostné oduševnenie Eudovíta Štúra môžeme teda vybadat' už v ranom detstve. Vieme však, že nezostalo iba pri tom. Základy, ktoré dostal od rodiny, sa začali na prvých štúdiách v Rábe (dnešný Győr) premieňať na vášeň, ktorá dozrievala v priaznivých bratislavských kruhoch na evanjelickom lýceu.

Otázka národnostného súžitia vo vtedajšom Uhrovci nebola jedinou, ktorú mohol malý Štúr pozorovať. Malé panské mestečko mu poskytovalo aj pohľad na kultúrno-hospodárske pomery, ktoré zažíval na vlastnej koži. Ako dieťa poddaných si od malička všimával biedu svojich vrstovníkov, ktorí často namiesto venovaniu sa škole, museli pomáhať rodičom pri práci. Feudálne zriadenie držalo väčšinu Slovákov obrazne aj doslova pri zemi. Ďalej študovať smeli len deti bohatších mešťanov a remeselníkov, aj to často len za farára, prípadne učiteľa. Vyššie vzdelanie sa slovenským občanom Horného Uhorska neodopieralo, ale nebolo pravidlom. Najmä pre finančné pomery týchto rodín a ich zameranosť na praktické stránky života. Spisovnými a úradnými jazykmi boli v tom období v Hornom Uhorsku maďarčina, nemčina a latinčina. Slovenská šľachta sa často pomadžarčovala, aby si uchovala svoje majetky, značná časť mestskej buržoázie boli Nemci a Židia. Slováci boli často najjednoduchšími ľuďmi, ktorí zväčša nedbali o národnostné trenice pri sebe žijúcich národov. Zaujímal ich prostý materiálny život. Veci ducha boli vecou slovenskej inteligencie, ktorej v tomto období bolo poskromne, a aj to nie je pravidlom, že všetci slovenskí učenci mali potrebu sto-

tožňovať sa so svojím národom. Mnohí z nich, tak ako napokon aj Štúr a jeho kolegovia, veľmi dobre ovládali aj maďarčinu, nemčinu či latinčinu, ako výsledok základných štúdií vtedajších vzdelancov.

Z dobových záznamov a spomienok jeho súčasníkov sa dozvedáme, že ešte niečo bolo jeho oduševnením. Mal slabosť pre prírodu, najmä tú uhrovskú, ktorá bola často predmetom jeho prvých lyrických diel. Hurban spomína: „*Krásna prírodná kolíska jeho nie menej vtlačená bola do mysle jeho. On sa pokochal až do zabudnutia na seba v snehových chumeliciach, blúdiac zadumanej s puškou na pleci, alebo v zeleni jasnej pukajúcich sa hôr. Výlety osamote, radšej však v spoločnosti jedného-dvoch dobrých priateľov, do hôr, to bývali jeho zábavy, keď nevedla práca a boj do mesta.*“ (Ormis, 1955, s. 12) To, že miloval prírodu, hlavne uhrovskú, svedčí aj jeden z jeho pseudonymov Pravolub Rokošan. Rokoš je jeden z vrchov uhrovekej kotliny, na ktorý sa dodnes robí pamätný výstup po obnovení tradície v r. 1996. To, že ide skutočne o vášň, je zjavné aj z toho, akým smerom sa prejavil jeho tvorivý pretlak. Štúr začínal so subjektívnou lyrikou, opismi prírody, často adresne uhrovekej. Príroda však nebola len predmetom jeho umeleckého uchopenia sveta, ale aj miesto pre jeho úvahy a duchovnú tvorivosť. Od jeho najmladšieho brata Jána sa zachovala príhodná spomienka: „*Ej, bolože to dojmavé lúčenie i s jeho miláčikmi vrchmi, dolinu Uhrovskú otáčajúcimi, pri jeho odchode od Nemecka. Ešte vykonal rozlúčkovú vychádzku na „Kňazov stôl“.* Bol som s ním tam ako dvanásťročný chlapec, ale posiaľ mi utkvel v pamäti jeho po celom pásme hôr točiaci sa zádumčivý pohľad. Zastanúc odrazu, dlhšie načúval po doline sa rozliehajúci hlas nejakej devy, tej zádumčivej piesne...“ (Ormis, 1955, s. 106)

Predstavme si teda dumavého mladíka, ako sa prechádza s knihou v ruke lesom a stráňami doliny, práve sa mu v hlave rodia možno filozofické, možno iné úvahy o živote. Nepripomína vám to niečo známe? Napríklad výjav zo známeho obrazu nemeckého romantického maliara Caspara Davida Friedricha Pútnik nad morom hmly, kde muž, nami videní od chrbta, stojaci na skale v čiernom obleku dobového strihu, v ruke švihácka vychádzková palička, hľadá na vrcholky hôr, ktoré zalieva hmľa. Ako prezrádza zameranie nemeckého maliara, ide o typický symbol obdobia romantizmu. Osamelý pútnik, inteligent, dumajúci nad nezrovnalosťami svojej doby, svoj-

ho života, zadúšajúci sa prírodou, hľadajúci v jej prostredí odpovede na jeho zžierajúce otázky. Aj keď takýto obraz môže o Štúrovi čo-to napovedať, uložili sme si, že nebudeme o ňom bájiť. Samozrejme, že realita v súvislosti so Štúrom, aj keď ho dnešní literárni umenovedci zaraďujú do obdobia romantizmu, je mnohovrstevná. Nemožno o ňom povedať, že bol typický romantik. V období, keď študoval na bratislavskom evanjelickom lýceu, sa snažil okolo seba vybudovať národne zmýšľajúcu organizovanú spoločnosť. Organizovaná spoločnosť - niečo tak vzdialené romantickému pútnikovi. Predsa len, kým otázky národa a romantizmus boli na západe už zväčša vyriešené, u nás sa čakalo na Ľudovíta Štúra. Boli tu aj iní národovci, ktorí sa snažili o to, aby pozdvihli národ, ale chýbala im tá dramatická romantická iskra, ktorou sa zažiha duch rebelantstva, ideí a revolúcií. A práve tohto ducha, ako sa nazdávame, podporilo v Štúrovi aj prostredie, v ktorom žil. Očarujúca príroda, intelektuálna idylka v rodisku, národné a miestne povesti, ktoré mu zvykla matka rozprávať, zápal pre vec, ktorú odpozoroval doma. Hurban v podobnom duchu k tomu v Štúrovom životopise poznamenal: „*V živote Ľudovítom prebýja sa vožďdy na povrch táto mäkkosť prvotných dojmov, hlavne od matky prijatých, plná asketickéj hlbokosti a národnej, slovenskej elegičnosti.*“ (Ormis, 1955, s. 12)

V kontexte s Uhrovcom, môžeme zaznamenať aj vonkajšie udalosti Štúrovho života. Kvôli finančnej situácii musí v r. 1834 prerušiť štúdiá na bratislavskom evanjelickom lýceu. Na žiadosť rodičov začína pracovať ako hospodársky úradník na Zayovskom panstve, kde sa ho syn grófa Imricha Zaya snaží prechýliť v národnostných otázkach na svoju stranu. Karol Zay neuspel a po pár mesiacoch sa Štúr znalý pomerov vracia do Bratislavy na štúdiá. V roku 1840 Karola Zaya zvolili za generálneho inšpektora evanjelickej cirkvi v Uhorsku, čo patrične využil. Štúr sa spolu s evanjelickou inteligenciou snažil o to, aby sa Česko-slovenská katedra na evanjelickom lýceu vymanila z úzkej prepojenosti na miestnu evanjelickú cirkev, na čele ktorej bola maďarská šľachta. So Slovenským prestolným prosbopisom adresovaným cisárovi, podpísaným Ľudom, neuspel. Nasledovala reakcia Maďarov. Karol Zay spolu s inými docielil, aby bol Štúr na Silvestra r. 1843 zosadený z postu námestníka profesora

Palkoviča na menovanej katedre. Čo nasledovalo, dozvedáme sa od Štúrovho žiaka Eduarda Škultétyho: „*Áno, my odobádzame do Levoče, pretože nám Štúra odvrhli, ale že nám ho odvrhli bez príčiny dokázanej a len preto, že je Štúr, lebo zmaďarizovaný konvent trebárskeho bude trpieť na námestníctve slovenskom, len Štúra nie, o ktorom je presvedčený, že môže a je vstave udržať skrz námestníctvo utlačenú národnosť našu.*“

(Hučko, 1995, s. 5) Štúr už nesmel prednášať na katedre, zameral sa preto na politické noviny. Do Uhrovca sa vracia na dlhšiu dobu v r. 1850 po porážke revolúcie (1848 – 1849) po rozpustení povstania. Keď mu v r. 1851 umrie otec, rozlúči sa s rodiskom úplne. Dom sa musel uvoľniť pre nového učiteľa.

Čo cheme s novinami našimi?

Rad je i na nás, visloviť sa a tu k Vám pričádzať tak dávno čakanie, s touľkou (aviditas; Sehnsucht) vieraťe Noviny Národňje, Krajaňa Slovenski! Kadekoľvek sa stru srdečtejšje duše z národa nášho, odsadjal, vieme, ozvu sa im v ustreti zvuki (sonus; der Schall) plnje vášnosti, radosti a nádeje, ozvu sa tak, ako sa ozývajú hlasi z pevnej zeme keď sa vzhá do prístavu dávno, dávno čakaná loď (navis; das Schiff), desica i drabich i tonar očiakávani, a jako zas z tejto pozdravujú hlasi najradostnejšie tam tých na zemi stojacich, tak i mi pozdravujeme Vás, ktorí ste nás od dávna s vracnosťou viterali a teraz okolo nás sie sa zhromaždili s hlbokou radostou i srdečnosťou; Vi tam vidjac pričádzajúcich nás voláť „loď naša“ a mi za pri pohľade na Vás voláme „zem!“ V tomto ale objavi i vstátiť sa oslom, komu je oddal máme, krajajňa, vášnosti našu spoločnú, komuže vijatj vracne citi naše? Tomu tam ktorí bleskom a slávou otočen (obkličeni, circumdati, umrungen) z visokosti Svojej spustiť asi na nás opusteni národ pohľad milostivi, ktorí vipočúvajú dávne prosbi i túžbi naše a obdaria nás tím dobrodružím, za ktorom dávno srdce nás visleších horelo, novinami národňimi. Jemu patri vďačnosť naše, On nám povstaj dužiť sa radosti tejto, On upevniť nás v našej nádeji!

Máme sa ale aj čomu radovať, že sme národňje noviny dostali. V Ohlase našom, ktorí sme pred pár týždami k Vám, krajajňa, vstojili, vilozili sme na krátko veľkú potrebu novin naspasol, keď ale komu teda nám ich istotlie veľmi, veľmi treba. Jestli sa po národčích inšic v krajnje našej Uhrovej poodzráme, vidíme že nás jsto akoro v každom ohlade prevyšujú a že mi v terajšom čase, ktorí sme predtím v mnohom ohlade pred nimi stáli, teraz za nimi a tak rečeno len na strane stojíme. Co je ze za príčina tohoto nášho ostanja? Nepoznávati sme požadovaný čas našo, a potrebi naše vlastnje, a kde hjet (non est, ist natio) poznajta tam sin hjet zadosťurobejja potrebari nákmto, tam hjet naprejav. Z tohoto nášho nazad ostanja vstakalo to: je sme sa sami seba, keď si národni inšje pred nás zastali, opustili a tak rečeno len na Boží milosť nehali. Bojžia milosť a pomoc, pravda, viade je potrebna a bez nej človek nič nevíredje, ale bez práce,

cuviť teda a do práce sa z celou dušou chitiť musíme, do čoho sa ale oddal, čo prijímať, čo od seba odtkrvať, čo napravovať, to poznat, o tom sa nám pravosť treba. A pred všetkim tímto jestli že sa naozaj a celou dušou do hje bola žetonná a tak aby sa nám djelo naše podarilo, musíme si vrazit je hžtko, veľmi hžtko stojíme, lebo pred pokáňim musí vidi predstí úprimauo viraňje chibi a nedostatku (defectus, der Mangel) vlastních. Netreba k poznatú tohoto nášho hžtkého staja hlbokého rozpravu, dosti bežni pohľad len na národí vo vlasti našej žijuce a na stav náš o tom nás lahko pouči, a súdi iných národou o nás lahko na to upamatujú: hje je teraz dost pri orbe (agricultura, der Ackerbau) a hospodárstve vedet a robít len to, čo predkova vedeli a robili, hje je dost len s miami remeslami a i to bez ďalších námostí sa zaberať, hje je dosti známosti ku staru a proslohu svojmu len po školách si nahzberaj a ces cell život len na tom, misjac si ze s málom spokojnj ke kurii sedjet, peknje predšje časi spominat a o tých a hlbokou spokojnosťou rozprávki načúvať, hje je dost so slobodami svojimi pred inšimi si pohrávať, hje je dost len čo sa v dedine, v školí, v stolič, na vidjaku robi vedetj, hje je dost len sám o sebe žil a len na seba a svojich vietko čo sa našlika, nahzbera, nanáňsa viskladaj, hje je dost len kňhi náboženjska a daktorje verše lebo básňe (poetica carmina, Gedicht) spisuvati a vďavati, hje je dost ten káňhu djaku kúpiť a dakeďi keď dobrá voľa človeka nadíde v nej sa preberat: moe vje nás terajš žijda, o moe vetenje sú teraz naše jako dakeďi boli potrebi? Mnoho, mnoho nám chibi, mnohje sú naše nedostatki, ale mi sme doaj (huc adusque, bis ject) na nás tak ako sme boli potrebi a len vdi čo sme mi za národ znamenatj, vborari a Boh hje jaki vikrikuvati, seba vivisuvati a pri tom našich vnutrnosti (interna, das Innere) nehľadati a malo čo alebo nič nehobiti, a kde sme aj jpečo malo víkonalí, už Boh hje jako visoko to kľadiť a na tom si zakladati, ba už sme sa na tu módu naučili je sme naše nehobi (fortuna adversa, die Unfälle), náš chratni stav, naše od sveta odstretenje len inšim za vnu dávati a to zlosti drubich, sami sa akoro za dokonáčich, bez chibi majúc, pripisuvati a tak

Prvé číslo SNN z 1. augusta 1845.

Dnešný Uhrovec, vpravo rodny dom Eudovíta Štúra.

ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY

BUJNOVÁ, Oľga. *Ludovít Štúr, kodifikátor spisovnej slovenčiny*. Biografický leták. Topoľčany: Tribečská knižnica v Topoľčanoch, 2000.

HUČKO, Ján. *Život a dielo Ľudovíta Štúra*. Martin: Osveta, 1988, 2. vyd., 256 s.

HUČKO, Ján. *Život a dielo Ľudovíta Štúra. Nové pohľady historickej vedy na slovenské dejiny. 4. časť*. Bratislava: Metodické centrum, 1995. 16 s. *Ľudovít Štúr. K 160. Výročiu narodenia*. Metodické texty. Trenčín: Krajská knižnica v Trenčíne, 1975, 14 s.

Ľudovít Štúr. Bratislava: Slovenské vydavateľstvo krásnej literatúry a Slovenská kniha, 1956, 13 s.

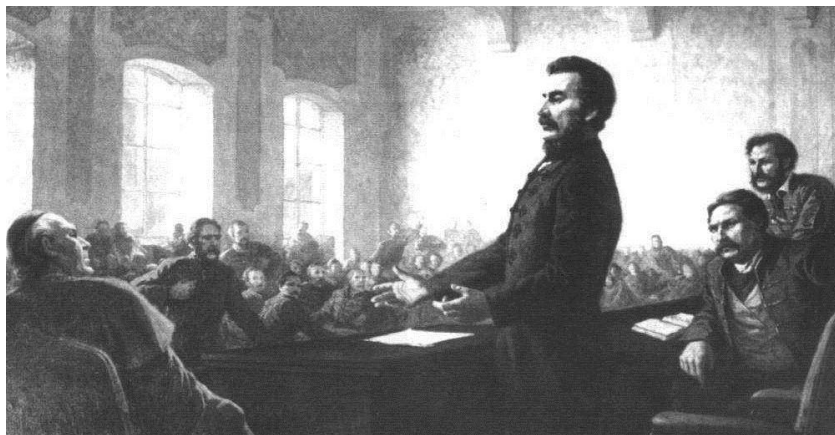
ORMIS, Ján V. *Súčasníci o Ľudovítovi Štúrovi. Rozpomienky, zprávy a svedectvá*. Bratislava: Slovenské vydavateľstvo krásnej literatúry, 1955, 448 s.

Slovenský biografický slovník (od roku 833 do roku 1990). V. zväzok R-Š. Martin: Matica slovenská, 1992, s. 531–536. ISBN 80–7090-216-7

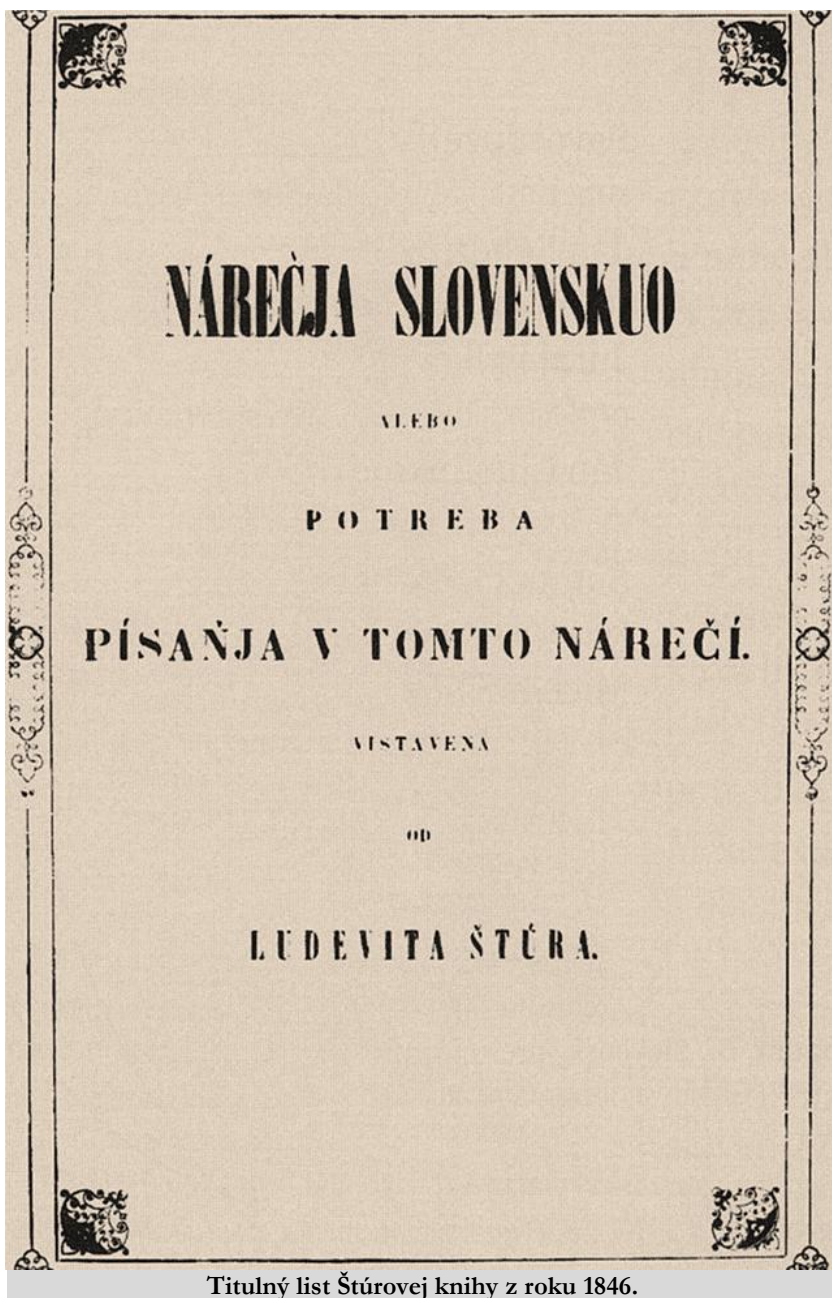
ŠIMIŠ, Milan – BEŠTOVÁ, Elena – KVASNICOVÁ, Oľga. *Uhrovec*. Obec Uhrovec, 2007. ISBN 978-80-969668-1-3.

VICELOVÁ, Eva. *Ľudovít Štúr a Štúrovcí v bibliografii so zameraním na okolie Uhrovca*. Tribečská knižnica v Topoľčanoch, 2005, 5 s.

Vlastivedný slovník obcí na Slovensku III. Bratislava: Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 1978, s. 216–218.

Ľudovít Štúr na uhorskom sneme.

Titulný list Štúrovej knihy z roku 1846.

Hurban. Hodzsa és Štúr személyes leírásuk.

Persönliche Beschreibung des Hurban. Hodzsa und Štúr.

Dobný opis Hurbana, Hodzsu a Štúra.

I. Hurban.

Termete közepes, sovány.	Gestalt mittelm. mager.	Terstü sredného, hubo.
Arca hosszukás, barna.	Gesicht länglich, braun.	Tvári podbavica, hnedá
Orra szabályszerű kis hegyes.	Nase regelmässig etwas acipiti.	Nosja trojha končičko.
Szeme kék.	Augen blau.	Oči sivé.
Haja barna.	Haar braun.	Blasť hásťtanovej farby.
Kora 30 körül.	Alter bei 30 Jahre.	Veľ ošolo 30 rokov.
Új hírek után viselt nagy szakált és hamis rendet.	Nach neuen Gerüchten trägt er einen starken Bart und falsche Orden.	Podľa dohru má veľku bra- du a falešné kríže a bvečdo.

II. Hodzsa.

Termete magas, sovány.	Gestalt hoch, mager.	Terstü vysokého, hubého
Arca hosszukás sárgás se- tét barna 's tiszta, szája nagy.	Gesicht gelbbraun, rein, länglich, Mund groß.	Tvári podbavica, sľto počernatica, ústa veľké.
Orra kis széles.	Nase etwas breit.	Nosa něco širokého.
Szeme fekete.	Augen schwarz.	Oči černé.
Haja egészen fekete.	Haar ganz schwarz.	Blasť celkom černé.
Kora 37 körül.	Alter bei 37 Jahren.	Veľ ošolo 37 rokov.

III. Štúr.

Termete magas, sugar.	Gestalt hoch, schlank.	Terstü vysoké, štírnatého.
Arca hosszukás, inkább piros.	Gesicht länglich, mehr röthlich.	Tvári podbavica, vjac červenéja.
Haja gesztenye színű, van hajszála és szakála.	Haar kastanienfarb, trägt einen Schurr- u. Backenbart	Blasť hasťtanoveja farby, nosť hajszála a bra- du.
Kora legfeljebb 34 eszt.	Alter höchstens 34 Jahre	Veľku najviac 34 rokov.

A fent érintett Lázlók elfogatása esetére, az őket illető törvényhatóságunk beszo-
gáló egyén általam **100 pengő forintokkal** jutalmaztatni fog.

Beniczky Lajos.
tit. közlő.

Wer die oben erwähnten Ausführer einfängt und an die betreffende Behörde einle-
fert, wird durch mich mit **100 fl. C. M.** belohnt.

Ludwig Beniczky.
Landes-Commissar.

Kdo nadyminých buricow lapí a príslušojacej vrchnosti odovzdá, dostane odplaty
100 zł. w strjebre.

Ludwig Beniczky.
Landes-Commissar.

Literárna súťaž Jozefa Braneckého

Marta Halečková

Namietajú, že nemáme dejín.

Národ, ktorý žil, má minulosť.

Národ, ktorý žije, má minulosť a budúcnosť.

Jozef Branecký: Na cestu (In Keď rummy ožijú)

Literárna súťaž Jozefa Braneckého vstúpila v tomto roku do svojho 22. ročníka. Po celé tie roky rezonuje v povedomí literárne činných amatérov. Vznikla na pôde Miestneho odboru Matice slovenskej v Trenčíne, neskôr sa k organizátorom pridali Mesto Trenčín, Verejná knižnica Michala Rešetku v Trenčíne, Spolok slovenských spisovateľov, Trenčiansky samosprávny kraj i Matica slovenská. Z pôvodne len regionálnej súťaže pre stredoškolákov sa postupom času stala celoštátna i medzinárodná, prispievajú do nej aj Slováci žijúci v zahraničí. Súťaž nesie poetický názov *Studňa sa tajne s dažďom zhovára* – veď práve studňa (aj tá na Trenčianskom hrade) symbolizuje vodu, život a nevyschne vďaka dažďovým kvapkám.

Prvýkrát bola vyhlásená v roku 1992, v roku 30. výročia úmrtia pátra Jozefa Braneckého, ako pamiatka na literáta a pedagóga, ktorý v Trenčíne strávil významnú časť svojho života. Tento rodený Skaličan prišiel do Trenčína v roku 1917 a popri iných povinnostiach preštudoval mestský archív a potom z neho čerpal vo svojej literárnej činnosti. Zostane navždy jeho zásluhou, že dokázal výrazne vzbudiť v mládeži i v širokých vrstvách ľudu záujem nielen o dejiny Trenčína a Slovenska, ale o dejiny vôbec. S úctou a vďakou na neho spomínajú aj jeho bývalí žiaci – historik Matúš Kučera, heraldik Jozef Novák a mnohí ďalší študenti tunajšieho piaristického gymnázia. Nebolo teda pochyb, že práve páter Branecký bude tým najpovolanejším spirituálnym patrónom literárnych talentov.

Nie je mojou úlohou podať vyčerpávajúcu históriu vyše dvadsiťročnej existencie tejto súťaže, nemožno však nespomenúť niektoré momenty a charakteristiky, ktoré ju formovali. Pôvodne začínala len ako súťaž pre stredoškolákov. Svoje básnické a prozaické prvotiny

prihlasovali aj autori, ktorých mená sa stali známymi a renomovanými. Zaiste k tomu prispelo aj to, že sa súťaž stala celoštátne známou. Po prvej dekáde organizátori pridali aj kategóriu pre dospelých autorov s cieľom vyplniť medzeru, ktorá na Slovensku vzniká pri podobných literárnych súťažiach a umožniť dospelým autorom prezentovať svoje diela, ktoré inak často končia svoju púť v zásuvkách písacích stolov. Rozšírili a aktualizovali sa aj tematické oblasti. To spôsobilo, že v niektorých rokoch prichádzalo viac či menej príspevkov, objavovali sa stále noví a často veľmi talentovaní autori. Súťaž *Studňa sa tajne s dažďom zhovára*, bola a je len jednou z mnohých literárnych súťaží na Slovensku. Napriek tomu, alebo práve preto, sú organizátori každý rok pozitívne prekvapení a vďační za množstvo príspevkov. Súťažné príspevky od vyhlásenia súťaže až po dnes posudzujú členovia Spolku slovenských spisovateľov, ktorým za vyše dve desaťročia prešlo rukami temer 4000 strán textu od viac ako tisícky autorov. Vďaka za prácu v porote patrí Jozefovi Repkovi, Vojtechovi Kondrótovi, Rudolfovi Dobiášovi, Jánovi Maršáľkovi a ďalším, ktorí častokrát nešetřili kritikou, ale autorom aj poradili a usmernili ich na ďalšej ceste literárnej tvorby.

Vyhodnotenie literárnej súťaže J. Braneckého na pôde Verejnej knižnice Michala Rešetku v Trenčine v roku 2012.

Od začiatku sú stálicami medzi porotcami Margita Ivaničková a Jaroslav Rezník, ktorý sa pri hodnotení prác v roku 2012 prihovaril autorom takto: „Hoci sa v základnej škole všetci naučíme čítať a písať, neznamená to, že každý vie skutočne písať. Navyše, tí, ktorí píšú, musia mať niečo načítané, aby zbytočne neobjavovali teplú vodu.“

Ambíciou organizátorov súťaže bolo a zostáva hľadať a nachádzať často veľmi nadaných literátov a podnecovať ich k ďalšej literárnej tvorbe a kultúrnej tvorivosti. Slúžili k tomu výzvy na literárne príspevky venované známym i menej známym osobnostiam či udalostiam viažucim sa k histórii nie len Trenčína, ale celého Slovenska, napr.: v Roku Jozefa Miloslava Hurbana (2007/2008), prvého predsedu Slovenskej národnej rady, národného buditeľa, spisovateľa, kultúrneho, politického a cirkevného činiteľa; ktorý bol vyhlásený pri príležitosti 190. výročia narodenia a 120. výročia úmrtia. Zámerom bolo literárne sprítomnenie myšlienok J.M. Hurbana súčasníkom.

V roku 2009 sme pridali tému *Ora et labora*, Skalka pri Trenčíne, ako súčasť druhého medzinárodného literárno –

Jozef Branecký spojil literátov Slovenska

Takmer na deň presne päťdesiat rokov od úmrtia Jozefa Braneckého (1882 - 1962) ocenili v trenčianskej knižnici laureátov literárnej súťaže nesúcej jeho meno.

TRENČÍN. Celoslovenská literárna súťaž Jozefa Braneckého bola pôvodne určená len pre stredoškôlkov, v súčasnosti je otvorená všetkým priaznivcom literárnej tvorby. Počas slávnostného vyhlásenia výsledkov aktuálneho ročníka ocenili tridsať najúspešnejších autorov v šiestich kategóriách.

Absolútnou víťazkou sa stala Andrea Trusková z Trenčína, ktorá okrem prvenstva v poézii získala aj špeciálnu cenu primátora mesta Trenčín. Ako povedal predseda poroty Jaroslav Rezník, úroveň príspevkov bola slušná, no pamätá si už aj lepšie ročníky.

„Pozornosť si však zaslúži každý účastník, pretože literárna tvorba je jedna z najušľachtilejších činností človeka. Hoci sa v základnej škole všetci naučíme písať a čítať, neznamená to, že každý vie skutočne písať. Navyše, tí, ktorí píšú, musia mať niečo načítané, aby zbytočne neobjavovali teplú vodu,“ skonštatoval Rezník.

Súťaž vznikla pred dvoma desaťročiami na pôde miestneho odboru Matice slovenskej v Trenčíne. Má poetický názov – Studňa sa tajne s dažďom zhovára. Práve studňa z Trenčianskeho hradu symbolizuje vodu, bez ktorej neexistuje život a nevyšchne vďaka dažďovým kvapkám v podobe literárnych talentov.

Okrem bývalého predsedu Spolku slovenských spisova-

teľov Jaroslava Reznika je od začiatku stálicou na porotcovskej stoličke poetka Margita Ivaničková. Podľa nej zakladatelia podujatia stavili na to, že človek najviac dostane vtedy, keď najviac rozdá. Aj preto je súťaž venovaná pamiatke literáta, historika, spisovateľa a pedagoga, ktorý v Trenčíne strávil významnú časť svojho života.

„Páter Branecký akoby bol našim spirituálnym patrónom, keďže prispievateľom i organizátorov pravidelne chráni pred všetkým, čo súčasne slovenskej, nielen literárnej, kultúre škodí,“ poznamenala Ivaničková.

Ako doplnila organizátorka Marta Halečková, výber nositeľa mena literárnej súťaže nebol náhodný.

„Provinciál priarostov bol neprehľadnutelný už svojou vysokou postavou. Rodený Skalčan prišiel do Trenčína v roku 1917. Preštudoval mestský archív a potom z neho čerpal vo svojej literárnej činnosti. Výrazne tak prispel k propagácii regionálnych dejín, mysliac hlavne na mládež. S úctou na neho spomínajú aj jeho žiaci – historik Matúš Kučera a heraldik Jozef Novák, ktorí študovali na tunajšom piaristickom gymnáziu,“ povedala Halečková.

PETER MARTINÁK

MY Trenčianske noviny, č. 46/2012.

výtvarného sympózia Ora et ars – Skalka 2009 ako poďakovanie za kultúrne a duchovné obohatenie Slovenska stále aktuálnou benediktínskou myšlienkou a zásadou Ora et labora – modli sa a pracuj.

22. ročník súťaže motivoval autorov ďalšou témou v súvislosti s Rokom Ľudovíta Štúra, ktorého aktivity, myšlienky i činy sú dodnes bohatým zdrojom inšpirácií. Bol nositeľom impulzov „starého a nového veku Slovákov“, jedným z kodifikátorov nášho spisovného jazyka, básnikom, historikom, estetikom, redaktorom, poslancom, prít'azlivým učiteľom celej generácie, ktorá sa dodnes nazýva Štúrova škola. Vo svojej činnosti vedel účinne spájať národnú problematiku s problematikou sociálnou. Myšlienka slobody jazyka, slobody národa a spoločnosti predstavovala pre neho slobodu jednotlivca a to považoval za základ spoločenského pokroku.

Tak sa oblúkom vrátíme k odkazom pátra Braneckého, že vzbudiť záujem znamená poznať, čítať, pochopiť. Pre literárnu tvorbu priam nevyhnutné. V súvislosti s nadchádzajúcim jubileom Ľudovíta Štúra aj oveľa nástojčivejšie ako inokedy.

Dúfame, vážený čitateľ, že kameňom do takejto novej štúrovskej mozaiky odkazov budú aj práce prispievateľov 22. ročníka literárnej súťaže Jozefa Braneckého *Studňa sa tajne s dažďom zhovára*.

Matica slovenská a Miestny odbor Matice slovenskej v Trenčíne
Mesto Trenčín

Verejná knižnica Michala Rešetku v Trenčíne
v zriaďovateľskej pôsobnosti Trenčianskeho samosprávneho kraja

vypisujú

XXII. ROČNÍK LITERÁRNEJ SÚŤAŽE JOZEFA BRANECKÉHO PRE STREDOŠKOLÁKOV A DOSPELÝCH

STUDŇA SA TAJNE S DAŽĎOM ZHOVÁRA

Propozície súťaže:

1. Literárna súťaž je vypísaná v žánroch:

- I. PRÓZA
- II. POÉZIA

2. Vekové kategórie:

- I. MLÁDEŽ 15 - 20 rokov
- II. DOSPELÍ nad 20 rokov - neobmedzene

3. Tematické oblasti:

- a) bez obmedzenia žánru a témy
- b) L. Štúr mojimi očami
- b) Skalka pri Trenčíne - pútnické miesto zasvätené pustovníkom sv. Beňadíkovi a Andrejovi Svoradovi a ich stále aktuálnemu odkazu „Ora et labora - modli sa a pracuj“

4. Podmienky:

- a) v kategórii próza pošle súťažiaci najviac 3 samostatné, doteraz nepublikované práce, max. 6 strán, v kategórii poézia najviac 6 doteraz nepublikovaných básní,
- b) súťažné príspevky treba poslať v 3 exemplároch písaných strojom alebo na PC, na adresu:

Verejná knižnica Michala Rešetku
Hasičská č. 1
911 82 Trenčín
sylvia.fabova@vkmr.sk

- c) uzávierka súťaže je **30. 9. 2014**,
- d) každú obálku treba označiť heslom „Literárna súťaž Jozefa Braneckého“,
- e) súťažiaci uvedie na každý exemplár čitateľne žáner a kategóriu, svoje meno, priezvisko, školu, presnú adresu, telefonický, prípadne emailový kontakt,
- f) súťažné práce bude posudzovať odborná porota renomovaných autorov, členov Spolku slovenských spisovateľov,
- g) vyhodnotenie súťaže a vyhlásenie výsledkov sa uskutoční v **novembri 2014**. Presný termín autorom ocenených prác včas oznámime a zverejníme na webe www.vkmr.sk
- Z víťazných prác „L. Štúr mojimi očami“ plánujeme vydať zborník. Súťažné práce na túto tému **prosíme zaslať iba mailom na adresu: sylvia.fabova@vkmr.sk**
- h) Kontakt: Jana Poláková, Inovecká 3/44, 91101 Trenčín, tel.: 032 6525607, 0910 176524

Propozície XXII. ročníka literárnej súťaže Jozefa Braneckého.

ZLOŽENIE ODBORNEJ POROTY

Ing. Margita Ivaničková, Mgr. Mária Kubelová, Ján Maršálek,
Janka Poláková, Mgr. Jaroslav Rezník

OCENENÉ PRÍSPEVKY

Kategória: mládež

Jakub Banik, Papín (okres Humenné)

ŠtúrHuHofób

Opäť tá nudná škola. Po krátkych letných prázdninách som sa vrátil do školy, poslednýkrát – som maturant. Hurááá! Konečne vypadnem z tohto gymnázia, od týchto čudných ľudí, z tohto konzervatívneho a zaostaleho kraja... konečne budem slobodný, konečne opustím sLOVEnsko. A už nikdy sa nebudem musieť učiť nasпамäť tie trápne obsahy storočných literárnych diel – vraj pokladov našej literatúry. Drísty, tie diela sa pravdepodobne stali podkladom pre vznik telenoviel – všade tá istá story.

Takto v skratke reagujú moji spolužiaci a z časti i ja na školu, vzdelanie, ktoré majú od štátu zadarmo, čo nemôže povedať niekoľko sto miliónov detí po celom svete, ktoré by chceli študovať, no nemôžu a našinec nechce. Je lenivý, všetko pokladá za samozrejmú, ničomu neprikladá hodnotu. Dokonca ani nášmu jazyku – slovenčine, za ktorú naši predkovia tak dlho bojovali v krutom období nesamostatnosti a utlačania ducha nášho slovenského národa. Najprv Bernolák, potom Štúr... V dnešnej modernej dobe 21. storočia najmä mladí akosi opovrhujú históriou, ľuďmi, ktorí ju uchopili do rúk a usmernili správnym smerom. Aj preto dnes môžeme žiť vo vlastnom štáte, demokratickom sekulárnom štáte, kde sa kladie dôraz na ľudské práva, slobodu slova a tlače, voľný obchod a pohyb. Toto tu nikdy nebolo, ani tá moderná technika, i veci a iné vymoženosti, ktoré si Štúrovi rovesníci nemohli ani len predstaviť, no napriek tomu dokázali obrovské veci.

Už len samotné zavedenie novín Slovenskije národňje novini bolo veľkým riskom, no zároveň úspechom, pretože tak reč Slovákov žila a nevymierala so starou generáciou. Národ žije iba vtedy, ak má svoj jazyk - ak mu tečie krv v žilách. Ako to ale vysvetliť mojim rovesníkom, ktorých zaujíma len Justin Bieber a twerkovanie? Ľudia sa menia, no zmenili sme sa až natoľko, aby sme zabudli na tých, ktorí nás oslobodili, ovplyvnili našu budúcnosť a podmienky, v ktorých žijeme? Určite si zaslúžia určitý rešpekt.

Eudovít Štúr mal možno i šťastie, že vyrastal v rodine, kde sa mu dostalo veľmi dobrého vzdelania od múdreho otca. Tvrdá práca Štúra a jeho spolupracovníkov na vytvorení zrozumiteľného jazyka pre Slovákov, ktorý by ich zjednotil, ho stála post zástupcu profesora Palkoviča na lýceu. Tohto roku uplynulo neuveriteľných 171 rokov od kodifikácie spisovnej slovenčiny na Hurbanovej fare v Hlbokom za prítomnosti J. M. Hurbana a M. M. Hodžu. Po tomto akte si Štúr vytvoril veľmi veľa nepriateľov, najmä na českej strane, ktorá to považovala za snahu o odtrhnutie sa, nespomínajúc maďarskú nadvládu v Budíne, ktorá tento krok nevitála s otvorenou náručou. Nepomohli ani mnohé študentské petície, ani podpora niektorých profesorov lýcea. Tvrdohlavé vedenie to nepresvedčilo, báli sa... Na protest proti odvolaniu Štúra z funkcie zástupcu sa dokonca 22 študentov rozhodlo odísť z lýcea a doštudovali inde. Podobne to je dnes i s mladými v súčasnosti. Ak sa niekto snaží niečo zmeniť, napraviť v spoločnosti, rozhábať občiansku aktivitu, tak mnoho z nich ostane chladných, nezapojí sa, radšej aktéra pošpinia, ponížia, hodia mu polená pod kolená. Môžeme povedať, že to je také slovenské – nedopriať druhému a nepomôcť spoločnému dobru. Pripojíme sa až vtedy, keď vidíme, že to robia všetci. Teda iba keď nie sme v prvej línii, keď máme isté bezpečné miesto. Máme málo odvahy? Štúr jej mal dosť, a to mu hrozili smrťou! Nám nehrozí nič, stačí nebyť ovcou a byť aktívnejší, tolerantnejší? Iba tak sa národ môže vyvíjať, pracovať na svojich hodnotách a nie sa ich zbavovať. Je to vidieť i v súčasnosti, keď sa naša krásna slovenčina pomaličky vytráca z úst našich detí, ktoré viac ako slovenčinu používajú prevzaté slová z iných jazykov ako angličtiny a pod. Dnes vám už málokto povie, prepáč, povie sorry.

Občas sa zamyslím nad tým, ako by vyzeralo Slovensko, ak by nám Štúr nedal spisovnú slovenčinu, ak by nám história tak nepriala a nevzniklo by ani Československo a následne samostatné Slovensko. Čo by sa stalo, ak by sme sa neubránili pred Maďarmi, ak by nás „neoslobodili“ Rusi počas 2. svetovej vojny a nezmocnili by sa nás na dlhé desaťročia päťročnic a proletariátu, ale udržali by sme sa pod vplyvom Nemecka a západných mocností? Boli by sme

vyspelejší? Bohatší? Nemali by sme si s bratmi Čechmi tak blízko? Používali by sme nemčinu? Existovali by sme? Neboli by sme súčasťou Maďarska, Poľska a Ukrajiny? Zmenilo by sa niečo, keby sme si neprešli komunizmom? Bolo by niečo inak, ak by sme nevstúpili do Európskej únie? Čo ak by...? Existuje veľa otázok, no ani jedna odpoveď. Čas sa vrátiť nedá. Dá sa len pozerat' dopredu. Včera som sa zamýšľal nad tým, že čo si Štúr v tom čase myslel. Ako príjmu spisovnú kodifikovanú slovenčinu Slováci? Vydrží? Budú si ma ľudia pamätať? Ako si ma budú pamätať? Neprekrúti politici dejiny vo svoj prospech a moja časť bude znehodnotená? Budú si ma mladí v roku 2014 pamätať? Ako ma budú vnímať? Budú na mňa spomínať v dobrom, keďže som bol vedúcou osobnosťou slovenského národného obrodzenia alebo im to bude ukradnuté?

Minimálne viem povedať, že jeho meno pozná na Slovensku každý. Čo však ale ostatné otázky? Kiežby som vedel ako to zmeniť, ako otvoriť mladým oči... Ale ako? Ako ich vytrhnúť z rutinného života bez hodnôt? Ak začnem len tak o jeho živote rozprávať, byť hrdý na slovenské poklady a tradície, tak ma budú pokladať buď za bifľoša alebo cvoka, no za koho považovali Štúra jeho rovesníci v tom období?

Cítíme ešte národne? Kto je hrdý Slováčok? Dúfam, že hrdými Slováčkami nie sú len tí z extrémistických skupín a politickej strany, ktorí sa snažia odstrániť všetko iné, Rómov, Židov, homosexuálov, EÚ, NATO, USA a dostať sa späť k matke veľkej Rusi. Národne možno cítiť už len politici pred voľbami, keď vyhlasujú, že myslia národne a cítia sociálne... alebo ľudia, keď je hokej, futbal alebo olympiády a nám sa darí...no ak sa nedarí, tak nikto nie je na Slovensko hrdý. Len samé sťažovanie, ohováranie, závidenie, obviňovanie, no samá pasivita. Nikto sa nechce chytiť kormidla, ľahšie je hundrať z pohodlia obývačky – takto sa švajčiarskych dôchodkov nikdy nedočkáme, že?

Vravíme si holubičí národ... vraj máme najkrajšie ženy na svete, Pubozvučný jazyk, dobrosrdečných a pohostinných ľudí, skvost Vysoké Tatry, perlu Dunaj a desiatky hradov, zámkov, ktoré nám Číňania či Američania môžu len závidieť. Prečo to nevyužijeme

v náš prospech? Stále sa nám máli, stále si nič nevážime, stále nie sme na nič hrdí. Zaslúžime si my vôbec mať vlastný štát? Katalánci, Kurdi, Rusíni ani Rómovia ho nemajú, a predsa sú hrdí na svoj jazyk, kultúru, tradície a históriu. Čím to je? Možno by sme si uvedomili, to bohatstvo, ktoré nám patrí nie naším pričinením až vtedy, keď by sme oň prišli nadobro. Keby si Putin zmyslel, že chce okrem Krymu, Ukrajiny aj Slovensko. Najradšej mám diskusie pod blogmi na internete, kde môžete nájsť desiatky odborníkov, politológov, právnikov a diplomatov (nechýba mi tanker irónie a sarkazmu), ktorí nedočkavo čakajú nad novými článkami, pod ktoré by mohli s radosťou spochybniť všetko, čo sa dá, vyvrátiť i to posledné, čomu ľudia veria a čo ich drží nad hladinou – v pokoji. Niektorí by najradšej patrili k Rusku, iní chcú vzkriesiť Stalina či Hitlera. Iní sa chcú zbaviť moslimov, amerického prezidenta, poľských výrobkov, Rómov, homosexuálov... Vždy sa nájde nepriateľ. Prečo chceme toľko proti niekomu bojovať? Prečo nechceme žiť v pokoji a mieri? Prečo Cirkev na Slovensku uskutočňuje svoj džihád za tradičnú rodinu? Čo je tradičné? Nie je to láska?

Čo by dnes povedal na to všetko Štúr? Nevie. V svojich knihách dokonca navrhol politické splynutie s cárskym Ruskom, odmietal trhové hospodárstvo a ako jeho alternatívu vyzdvihol občinu. Dali by sme si ho za to ešte aj dnes na slovenské bankovky, ak by sme ich mali?

Štúr odmietal parlamentnú demokraciu v prospech samoderžavia... myšlienka je zaujímavá, no ako by reagoval dnes, ak by poznal pána Putina a jeho úmysly? Opäť by sme boli len otrokom veľkého štátu? Prečo zaviedol spisovnú slovenčinu, ak vo svojom diele Slovanstvo a svet budúcnosti ako literárny jazyk pre všetky slovenské kmene odporúča ruštinu? Dokonca sa netajil kritickosťou voči správaniu Židov, a preto schvaľoval ruské protizidovské opatrenia. Myslím, že ak by žil v dnešnej dobe a s takýmito názormi, tak by väčšina na jeho názory či slovenčinu kašľala. Nebude predsa podporovať novodobého Kotlebu, alebo áno?

Ach, bolí ma hlava. Rozmýšľanie niekedy naozaj bolí, najmä vtedy, ak rozmýšľam o veciach, ktoré nikoho nezaujímajú. Rozmýšľajú vôbec moji rovesníci? Teda okrem toho, ako sa v piatok opijú,

posprejújú nové vozne vlakov z eurofondov či poškodia nejakú sochu na námestí... Prečo nie som taký aj ja? Prečo som čudný... Pôjdem spať. Tú *Mor bol*, čo skúša zajtra sa naučím ráno, nechce sa mi. Volím nebyť, ako byť otrokom ministerstva školstva.

Kvapky studeného dažďa pomaly stekali po okne triedy, keď učiteľka povedala, že na budúcu hodinu píšeme test z vývinu slovenčiny a jej kodifikátorov, pričom si máme pozrieť najmä Štúra. Nuž, budú to zlé známky, keďže tí páni vôbec nezaujímajú mojich spolužiakov, sú vyznávačmi kultúry selfie, sú štúrhuhofóbovia...

Kategória: dospelí

Martin Lančarič, Trenčín

Muž, ktorý stál na našej strane

Možno je klišeé písať na tú tému
rozhodné verše, ktorých bolo viac než dost',
no hoci hľadám v sebe istú schému,
viem, kadiaľ vedie ten myšlienkový most.

To on ho staval, keď bránil naše slová –
to on vždy pri nás v tej vojne o česť stál.
Bojoval rečou a napadnutý znova
zbavil sa špiny a z chladnej zeme vstal.

Nehľadel na to, či mieria naňho zbrane;
či budú naňho myslieť deti našich mám.
Chcel iba jedno: Stáť na našej strane.
Dnes by už vedel, že nebol na to sám.

Viem, je to klišeé, a doba sa tiež mení.
Pred nami dávno už nestojí ten múr
pravdy a slova, tak v tichom pochopení
klaniam sa za náš jazyk, a ďakujem, pán Štúr...

Kategória: dospelí

Jana Judinyová, Trnava

Lužické dueto s Eudovítom Štúrom

Lužice! Videl som rodákov, videl posvätné pamiatky vašej! Tieto sa rúcajú a oni rednú, s každým dňom sa blížia k západu! Vzmúžte sa! Učte sa z príkladu vyhynulých pobratancov, že aj vám nastáva podobný osud, ak sa celou dušou neujmete dedičstva, odkázaného vám otcami a zomrelými bratmi. Chráňte poklady národné a prechovajte ich k lepšej budúcnosti!

Eudovít Štúr: Cesta do Lužíc (vykonaná z jari 1839)

Jeden z najväčších synov slovenského národa, Eudovít Štúr, po celý život neúnavne pracoval na zveľadení vlastného národa. Štúr bol vzdelaný a rozhladený človek, priam vizionár. Vždy videl viac a dovidel ďalej ako väčšina jeho spolubojovníkov na „národnú rolu dedičnej“. Nech už riešil akýkoľvek problém, celkový kontext a súvislosti mu sotva kedy unikli, analýza a syntéza boli jeho nerozlučnými družkami po cestách vedy a života. Svet Slovanov ako širší rámec existencie vlastného národa zákonite nemohol uniknúť Štúrovej pozornosti. Vizionárske dielo *Slovanstvo a svet budúcnosti* sa stalo zhmotnením Štúrových analýz stavu a perspektív vývoja nielen slovanského spoločenstva. Eudovít Štúr však nebol len akýmsi mysliteľom-teoretikom, ktorý za písacím stolom kompiluje svoje diela. Veľa cestoval, jednak po Uhorsku ale aj po zahraničí, čo nesporne rozširovalo jeho vzdelanostný fundament a obohacovalo jeho osobnosť. Lužica ako najzápadnejšia bašta Slovanstva, vtedy aj dnes, preto nemohla uniknúť jeho pozornosti. Do Štúrovej túžby spoznať kraje západných Slovanov veľmi príhodne zapadla aj skutočnosť, že v roku 1838 začína študovať filozofiu na univerzite v Halle. Úplne prirodzene teda využil pobyt v nemeckých krajoch aj na spoznanie Hornej a Dolnej Lužice a života Lužických Srbov. Štúr bol mimoriadna osobnosť so širokospektrálnymi znalosťami a záujmami. Aj preto si v zmysle svojej letory na potulkách Lužicou všima doslova všetko. Nikdy nebol skúpy na slovo a nazhromaždené zá-

žitky a poznatky zvykol pretaviť do bohatej publicistickej tvorby. Nebolo tomu inak aj teraz. Kraj západných Slovanov veľmi farbisto a plasticky opísal v cestopisnej čрте *Cesta do Lužíc*, pričom nezabudol pridať aj analýzu stavu a perspektív Slovanov vo všeobecnosti.

Štúr putoval Lužicou v apríli 1839. Dnes píšeme rok 2014, od autorovej cesty ubehlo 175 rokov. Zmenilo sa niečo v krajoch polabských Slovanov? A ako vyzerá Lužica dnes? V júni tohto roku sa mi naskytlá príležitosť navštíviť Hornú Lužicu. V nasledovných riadkoch si dovoľm porovnať dnešný stav Hornej a Dolnej Lužice a jej obyvateľov so stavom, ako ho zachytil pred dávnymi rokmi Eudovít Štúr.

Lužica je región, ktorého najväčšia časť sa rozkladá v Nemecku, menší diel aj v Poľsku. Zo severu ho geograficky vymedzuje rieka Spréva a na juhu česko-nemecká hranica. Člení sa na Hornú a Dolnú Lužicu. V Štúrových časoch Lužica prináležala Saskému kráľovstvu a Prusku. Dnes sa o územie Lužice delia slobodný štát Sasko a spolková krajina Brandenbursko.

Eudovít Štúr v cestopisnej čрте *Cesta do Lužíc* s očividným potešením cituje výrok budyšínskeho mešťanostu doktora Klina, že *Lužičké Srbi sú najjasnejšou perlou v saskej korune*. Navštívila som Nemecko viackrát a pobudla som tam na viacerých miestach. Pred rokom 1989 aj po ňom. So spomínaným budyšínskym mešťanostom a tým nepriamo aj s Eudovítom Štúrom vrele súhlasím. Lužica je naozaj čarovná a veľmi pôvabná zmena v široko-d'aleko sa rozprestierajúcej nemeckej uniformite. Je to špecifický región a myslím, že tomu tak bolo vždy. Prečo? Lebo v Lužici sú prepletené dve kultúry, stretajú sa tu dva svety. Síce oba na vysokej kultúrnej úrovni, ale predsa trocha odlišné. A ako potvrdzuje prax života, práve v rôznorodosti a pestrosti je skrytá soľ bytia, uniformita človeka postupne unaví. V Lužici sa snúbi slovanská uvoľnenosť, tradície a túžba po farebnosti s nemeckou disciplínou a systematickosťou. V styku s obyvateľmi Lužice Štúr ako citlivý ľudský seizmograf zachytil viacero rozporov medzi slovanským a nemeckým žvlom, najmä sťažnosti Lužičanov na násilné ponemčovanie. Dnes je problém inde. Obe etniká, žijúce v tejto oblasti kvári skôr ekonomická situácia, ktorá je však pre Lužických Srbov následne spojená so stratou národnej identity.

V Lužici dnes nejde o prvoplánovú germanizáciu, práve naopak, zo strany ústrednej vlády a príslušných spolkových krajín sa vynakladajú pomerne značné prostriedky na lužicko-srbské školstvo a kultúru. Nielen narušenie nemeckej uniformnosti slovanským prvkom robí z Lužice nesmierne atraktívny región. Aj charakter krajiny je zaujímavý a neobišiel ho v svojej práci ani Štúr. Keď sa Stvoriteľ pri prebúdzaní sveta dostal k Lužici, vari úmyselne roztvoril obe dlane a štedro zasypal tento kúsok zeme svojimi darmi. Lebo Lužica má všetko, čo človek potrebuje na zabezpečenie svojej obživy, ale aj čo poteší oko a ducha. Je tu nadostač úrodnej pôdy, ale aj prírodných krás, a to všetko akosi plynule prechádza jedno do druhého, chýbajú len vysoké pohoria. Lúče slnka hladkajú lány zlatistého obilia, ktoré sa tiahnu, kam len oko dovidí, ich jednoliatosť kde-tu prerušujú šťavnaté zelené pásy stromov a kríkov. Na horizonte sa kľukatia skupiny pahorkov. Cez žirne polia a lúky sa prepletajú potoky a riečky. Zátiašia stromov často ukrývajú rybníky, ktoré dodávajú okolitej krajine trocha melancholický, prevlhnutý ráz. V krajine zušľachteného stepného charakteru sú ako pestré kvety na lúke roztrúsené osady, dediny a mestá. Pri vstupe do lokalít, kde žije lužicko-srbské obyvateľstvo, návštevníka vítajú dvojязыčné tabule. Tých za čias Štúra nebolo, práve naopak, náš národovec sa sťažuje na ponemčovanie názvov čisto lužických obcí, lokalít aj samotného slovanského obyvateľstva.

Pre Lužicu je typické, že roviny sú obkľúčené horami a pohoriami, čo spôsobuje akúsi uzavretosť a chránenosť osídlenia. Štúr spolu s Heinrichom Gottlobom Grävem, autorom knihy *Ludové povesti a osobité pamätníky Lužice*, vidí práve v ráze krajiny dôvod, prečo si Lužičania svoje zvyky, povesti a kroje udržali lepšie a dlhšie ako tí, čo žijú na otvorenej rovine. Mimochodom, Štúr si spomínané Gräveho dielo, ktoré vyšlo v Budyšíne krátko pred jeho príchodom, zakúpil a vyjadril zámer rozšíriť ho v českých zemiach aj na Slovensku. V celku možno konštatovať, že v Lužici sa v dôsledku lužickosrbského, saského, blízkeho českého (Lužica bola približne tristo rokov súčasťou Českého kráľovstva) a sliezskeho vplyvu v toku storočí zrodila nesmierne bohatá a svojrázna kultúra. Pravdaže, nebola to len kultúra, ktorá priťahovala záujem o tento región. Lužica mala

vždy aj svoje hospodárske kvality a strategický a obchodný význam. Bolo to tak už v stredoveku a je tomu tak do dnešných dní. V stredoveku najmä cez Hornú Lužicu viedlo viacero dôležitých obchodných ciest, z nich najvýznamnejšia bola Via Regia. Bohatstva a významu Lužice si boli už vtedy vedomí aj susedia, aj preto sa tento región často stával predmetom ich zištných záujmov. V 14. storočí sa situácia vyhrotila až natoľko, že si šesť bohatých hornolužických miest: Budyšín (Bautzen), Zgorzelec (Görlitz), Kamjenc (Kamenz), Lubaň, Löbau a Žitava (Zittau) vytvorilo zväz na spoločnú obranu svojich obchodných zámerov a na ochranu obchodných ciest, z ktorých profitovali. Vznik hornolužického šestimestia sa datuje do roku 1346. Hornolužická hansa – šestimestie dosiahla najväčší rozkvet, keď bola pod ochranou cisára Karola IV. Z čias blahobytu doteraz zostali v mestách lužického šestimestia skvostné radnice a meštianske domy, majestátne kostoly a opevnenia. Vytvárajú jedinečnú atmosféru, v ktorej sú veľké dejiny Lužice prepletené so súčasnosťou.

Lužica, podobne ako krásna žena, bola v priebehu storočí, často v centre záujmu mocných tohto sveta. Novovek nie je výnimkou. Dnes opäť zaznamenávame záujem o Lužicu z hospodárskeho hľadiska. Najmä preto, že sa tu nachádzajú povrchové ložiská hnedého uhlia a kaolínu. Ako všetko, aj táto prednosť má svoj rub a líce. Na jednej strane stojí prírodné bohatstvo, ktoré vylepšuje hospodársku situáciu a zlepšuje životnú úroveň obyvateľov Lužice, na druhej strane prichádza k vysídľovaniu a zániku lužických osídlení, ba pre hospodársky rast a bohatnutie určitých vrstiev spoločnosti sú ohrozené aj niektoré historické miesta, medzi nimi najstaršie mariánske pútnické miesto v Nemecku Róžant pre nálezisko kaolínu v svojej blízkosti. Teda nie pre germanizačné snahy majoritného obyvateľstva, ako tomu bolo v dávnejšej minulosti, ba ešte aj počas nacistickej éry, ale kvôli hospodárskym záujmom Lužičania dnes často opúšťajú svoje tradičné osídlenia, asimilujú sa s väčšinovým nemeckým obyvateľstvom a strácajú svoj jazyk a väzby na lužickú komunitu. V dnešných časoch našim slovanským pobratancom v Nemecku hrozí skôr akási hospodárska germanizácia. Po pravde treba dodať, že v záujme hospodárskej prosperity ťažbu nerastného bohatstva na

území Lužice podporuje aj predseda saskkej vlády, Stanislaw Tillich, sám Lužický Srb (pochádza z obce Nowa Wjeska a žije v hornolužickej obci Pančicy-Kukow). Situácia je, na št'astie, dnes trocha iná ako v minulosti nedávnej či dávnej, starosti s udržaním lužicko-srbskej integrity a povedomia majú naši slovanskí priatelia doteraz. Na tomto mieste sa natíska našincovi podobnosť s osudovými cestami slovenského národa. Do nedávnej minulosti silný maďarizačný tlak zo strany vrchnosti, v novej dobe všemocná ruka ekonomiky ovplyvňuje takmer všetko, zmýšľanie a povedomie našich ľudí nevynímajúc.

Štúr sa v svojej cestopisnej črte *Cesta do Lužíc* zmienuje, že v danej oblasti za jeho čias, t.j. v 40. rokoch 19. storočia, žije približne 80 tisíc Lužických Srbov. Dnes, po 175 rokoch, je Lužických Srbov približne rovnako veľký počet, podľa niektorých štatistík dokonca menej, len čosi viac ako 60 tisíc. Najviac Lužických Srbov, podobne ako za Štúrových čias, naďalej žije v Hornej Lužici. Súvisí to aj s tým, že Lužickí Srbi v Hornej Lužici aj po Lutherovej reformácii v 16. storočí zotrvali prevažne pri katolíckej viere a bohoslužby sa naďalej odbavovali v hornolužičtine. Dolnolužičania sa vo väčšej miere otvorili reformácii, ktorá bola sprostredkovaná v prvom rade v nemčine, až neskôr sa zaviedli bohoslužby v dolnolužickom jazyku. Aj väčšina nemeckého obyvateľstva Lužice prijala evanjelickú vieru. Teda náboženská orientácia - zotrvanie pri katolicizme, prispelo určitým spôsobom aj k udržaniu si jazyka. V Hornej Lužici je doteraz pomerne veľa obcí s väčšinovým lužicko-srbským obyvateľstvom, ktoré zostali katolícke, napríklad Wotrow, Bačoň, Njebjelčicy, Padlice, Ralbice-Róžant a ďalšie.

Eudovíta Štúra veľmi upútal vzhľad Lužičanov a hneď aj nachádza podobnosť so svojím rodom: *Mužské sú zväčša urastenej postavy a mocného tela, ženy tiež krásneho vzrastu, očí -ako vôbec u Slovanov -bystrých a prenikavých, sviežich líc, tváre okrúhlejšie. Biela pleť odiata ešte v národnom kroji, ktorý sa nevelmi líši od obleku našich driechých Sloveniek.* Striedmosť a počestnosť Lužičanov dokumentuje vlastnou skúsenosťou. Lužičan, ktorého na ceste do Kamjenca požiadal o pomoc pri nesení batožiny, mu nielenže pomohol, ale prijal za svoju službu len časť ponúkanej odmeny, lebo sa mu videlo, že mu Štúr dáva priveľa.

Na potulkách Lužicou si Štúr tiež dobre všimol a zaznamenal nábožnosť Lužičanov. Keby navštívil Lužicu dnes, možno by ho ani veľmi neprekvapilo, ako pestro Lužickí Srbi oslavujú najmä cirkevné sviatky a koľko zvykov si s nimi pospájali. Vari najzaujímavejšie prebieha v Lužici Veľká noc, kedy sa konajú chýrne veľkonočné jazdy. Približne od konca 15.storočia pretrváva na veľkonočnú nedeľu v Lužici zvyk, že si určité dve (párové) obce oznamujú radostnú zvesť zmŕtvychvstania Krista. Muži oblečení v čiernych zvrchníkoch, s cylindrami na hlave, vyrážajú na slávnostne ozdobených koňoch odovzdať radostnú zvesť obyvateľom partnerskej obce. Veľkonočné (alebo aj križiacke) jazdy sa doteraz konajú medzi vybranými obcami na Hornej Lužici a sú aj v centre pozornosti cestovných kancelárií, ktoré vždy nájdu dostatok záujemcov o túto tradičnú atrakciu Lužice. Populárne sú tiež procesie na sviatok Božieho tela, ktoré si partnerské lužicko-srbské osady organizujú spoločné. Na rozdiel od našich krajov na procesiách Božieho tela sa v Lužici zúčastňujú dievčatá - družičky oblečené v miestnych krojoch.

Štúr zaznamenal, že lužicko-srbské obyvateľstvo sa koncentruje predovšetkým na vidieku a tam počť aj najviac slovanskú reč. Zdôvodňuje to slovami: *Slovanmi obývaná zem je pôda zväčša úrodná, ... ako aj ich prirodzená náklonnosť a záľuba v roľníctve ... U prostého ľudu ešte najviac sa dopočuješ slovanských názvov...* Sústredenie lužicko-srbského obyvateľstva na vidieku a v mestách koncentrácia viac-menej nemeckého obyvateľstva pretrváva do našich dní. V Štúrových časoch, tak ako aj dnes, sa v mestách sústreďoval priemysel a obchod a ten bol ponajviac v rukách Nemcov, lebo: „... *my predtým málo alebo vôbec sme nedbali o priemysel a obchod, ale skôr, vyhýbajúc sa každému podnikaniu, ponechávali sme to cudzincom, radujúcim sa takej koristi.*“ V tomto jave nachádza aj príčinu vytlačania slovanského živlu z miest a zároveň aj ponemčovania nielen v Lužici, ale aj vo svojej vlasti: „*Tak to s nami Slovanmi býva, že od cezpoľných bývame z našich hlavných miest vytlačaní...cudzina si zabezpečuje mravnú prevahu nad domácnosťou, čím sa stalo, že úrady, hodnosti jej do rúk padali a tejto údelom bolo chladné pohrdanie.* Príkladov na tento vývoj nachádza Štúr hojne aj doma: Trnava, Banská Bystrica, Brno. Tento vývoj sa viac-menej, najmä v Lužici, zachoval aj do novej súčasnosti. Štúrovi počas návštevy Lužice referovali

sčasti jeho hostitelia, napr. spomínaný budyšínsky mešťanosta doktor Klin a sčasti aj prostí Ľudia, s ktorými prišiel do styku, o nespravodlivom zaobchádzaní Nemcov so Slovanmi, potláčaní lužičtiny tak, že sa nevypočujú sťažnosti a súdne spory prednesené v slovanskom jazyku, ponemčujú sa názvy lužických dedín, natláča sa nemčina do škôl a podobne. Eudovít Štúr, ako pragmatik, však jasne vidí, že stav národa a jeho možnosti rozvoja súvisia s jeho hospodárskou situáciou a nabáda k zbohatnutiu a nadobudnutiu hospodárskej sily. A nielen Lužických Srbov. Očividne myslí aj na svojich: *Ale teda chceme druhé* (myslí na národné školstvo, kultúru, úrady), *musíme chcieť aj prvé* (zbohatnúť).

Popri všetkom Štúr zaznamenáva aj pokusy uvedomelej lužickej inteligencie udržať si jazyk, slovesnosť a národné aktivity. V črte opisuje svoju návštevu na gymnáziu v Budyšíne, kde si desiat' Lužických Srbov pod vedením študenta Ernesta Šmalera založilo srbskú spoločnosť na pestovanie srbskej reči. So Šmalerom Štúr udržiava aj neskôr styky. Lužičania vôbec mali vždy tendenciu združovať sa, možno aj vzhľadom na svoj malý počet. Veď aj v Prahe si už v roku 1846 založili Serbowku, towarstwo Serbow Serbskeho seminara w Prazy. Serbowka bola prvým slovanským spolkom v Prahe. Na Štúra očividne urobilo mocný dojem vydanie diela *Krátka gramatika srbskej reči podľa budyšínskeho nárečia od Handrija Zejlera* (vyšlo v Budyšíne v roku 1830). Zároveň však aj vyzýva lužických vzdelancov k zjednoteniu hornolužičtiny a dolnolužičtiny (ku ktorému nikdy neprišlo). Možno aj táto skúsenosť ho ovplyvnila pri kodifikácii spisovnej slovenčiny. Štúr si všimol aj pokusy národovcov Šmalera a Markusa vydat' lužické spevy. Zdá sa, že všetky tieto aktivity Štúrovi veľmi imponovali a pravdepodobne mu poslúžili ako podnet vo vlastnej činnosti na Slovensku. Jasne si tiež uvedomoval, že hoci Lužických Srbov v porovnaní s inými slovanskými národmi bolo (aj je) najmenej, ich aktivity častokrát predstihujú aj veľké slovanské národy.

Časy sa naozaj zmenili. Lužickí Srbi sú dnes v Nemecku oficiálne uznanou národnostnou menšinou. Ústredná vláda v Berlíne podporuje aktivity Lužických Srbov.

V ústave spolkových zemí Sasko a Brandenbursko, v ktorých Lužickí Srbi žijú, je zakotvené, že lužickosrbský jazyk a kultúra sú chránené

né, to taktiež stojí v školskom zákone. Dnes skôr hospodárske okolnosti spôsobujú vysídľovanie lužicko-srbských obcí a rozptyl a zánik lužického povedomia. Vlády spolkových krajín Sasko, kam patrí Horná Lužica a Brandenbursko, kam patrí Dolná Lužica, podporujú lužicko-srbské školstvo a spoločenské aktivity. Len v Dolnej Lužici funguje 35 vzdelávacích zariadení, v ktorých sa deti učia lužickej srbčine: škôlky, dvojjazyčné školy, školy, Dolnosrbské gymnázium v Chotebuzi (Cottbus), pracuje Škola dolnosrbského jazyka a kultúry pre vzdelávanie dospelých. V hornolužickom Budyšíne stále existuje lužicko-srbské gymnázium, to isté ako za Štúrových čias. V celej Lužici sú rozšírené škôlky Witaj systémom vnorenia sa do jazyka, t. j. pri hre. V Budyšíne pracuje vydavateľstvo Domowina (založené v roku 1912), ktoré vydáva knihy v lužickej srbčine s podporou štátu. Na Lipskej univerzite, kde za Štúrových čias pracovalo srbské tovarišstvo študentov, dnes pracuje Ústav sorabistiky na pestovanie jazyka a kultúry Lužických Srbov.

Lužice! Videl som rodákov, videl posvätné pamiatky vaše! Tieto sa rúcajú a oni rednú, s každým dňom sa blížia k západu! Vzmužte sa! Učte sa z príkladu vyhynulých pobratancov, že aj vám nastáva podobný osud, ak sa celou dušou neujmete dedičstva, odkázaného vám otcami a zomrelými bratmi. Chráňte poklady národné a prechovajte ich k lepšej budúcnosti!

Zdá sa, že Lužickí Srbi prijali Štúrov dobre mienený odkaz. V blízkosti hornolužickej osady Bačoń stojí na jednej z jakubských ciest do Compostely impozantný Miléniový pomník. Ide o jediné súsošie sv. Cyrila a Metoda na nemeckej pôde. Súsošie slovanských svätcov dali v roku 2000 postaviť katolícki Lužickí Srbi združení v Spolku sv. Cyrila a Metoda v Budyšíne (Towarstwo sw. Cyrila a Metoda) s podporou obyvateľov dvojjazyčnej Lužice. Svätci stoja na mohutnom oltárnom kameni, ktorý symbolizuje Ježiša Krista ako základ kresťanskej viery. Priestranstvo pred pomníkom je posiate väčšími aj menšími kameňmi, z ktorých vyčnievajú naklonené kríže. Pripomínajú, že mnohí poslovovia viery zanechávali na svojej púti podobné kamene a kríže ako znak viery. Dnešní Lužickí Srbi tak jasne vyjadrili nielen svoju vďačnosť za dar viery, ale aj svoju spolupatričnosť k Veľkej Morave a slovanstvu vôbec.

Kategória: dospelí

Zuzana Martišková, Topoľčany

Premostená (venovaná rodisku Eudovíta Štúra)

Tam vedú dnes k múrom
kaskádové schody.
Skladačka sivá,
z kociek betónu.
Kosačka mrnčí
v parku
o robote neľúbivé ódy.
Pomedzi čiernu kožu stromov
presvitá záblesk neónu.

Len fasáda nad bránou
krikľavo zbledla
prepudrovaná pyšne vápnom,
(za príspevky,
len koľko vydalo...)

...a malý domček,
čo stojí takmer vedľa,
skrčený pod strechou,
vekom ospalou.
Očami muškátov
díva sa smerom k ceste.

V dvojstupe
vedú sem ďalšie džavotavé kroky.

Tak na tomto
bohumilom mieste
strávil ON svoje prvé
smutno-krásne roky.

Zákony skostnatené
poslúchať jeho let nechceli.

A sloboda bola nekonečne vysoko.

Hnijú si teraz
zabudnuté,
v schátralom Zay-Uhrovskom kaštieli.

Prihlučno bolo vtedy...
Priticho je tu po rokoch...

Kaštieľ v Uhrovci. Zdroj: archív Z. Martiškovej.

PRIHLÁSENÉ PRÍSPEVKY

Kategória: mládež

Maroš Ďatko, Dolná Poruba

Moje posledné slová

(pohľad na posledné dni Eudovíta Štúra jeho očami)

Prechádzam sa po rodnom kraji,
no cítim sa šťastný ako v raji,
prechádzka po slovenskom háji,
je osviežením v decembri i v máji.

Hľadím na šire obzory a živé lúky,
v srdci ma však mátajú bolestné muky.
Čo len s tebou bude – krásna dolina?
A čo s tebou – slovenská rodina?

Dnes na duši príroda ma hladí,
chvíľu ma poteší a nič už nevadí.
Tu topoľ, tam lípa – hrdo sa vyníma,
No potok pri nej svoju moc ukrýva.

Je azda za mnou už prechádzka?
A predo mnou potok či prekážka?
Nezastanem, veď sa ťa nebojím!
Odvážnym krokom a skokom ťa pokorím.

V tom srdce, ktoré ovlažil šum a pohoda,
znenazdajky zlomila nešťastná náhoda.
Už ma veru krok vpred nečaká,
v pravde žil som a smrť ma neľaká.

Ležím ja, ležím – v tej tráve vysokej,
a v srdci cítim, ako sa pominiem.
Lúčim sa s Vami, moji milí,
na Vás, Slováci, myslím i v tejto chvíli.

Zbohom, drahí bratia a sestry,
nechávam Vám jazyk bohatý a pestrý,
zbohom, celá moja slovenská rodina,
snáď naplnil som Vaše očakávania.

Svoj čas tu s Vami som nemaril,
láskou k vlasti som sa netajil,
spisovný jazyk zanechal som,
tú reč nádhernú miloval som.

Práva Slovákov som zachoval,
z celého srdca ctíl a miloval.
Zbohom, národ slovenský,
lúčim sa so všetkým pozemským.

Dobre sa mi o našu reč starajte,
na posmešky neprajníkov nedbajte,
pozdravujem Vás, lesy, hory, pozdravujem Vás,
odchádzam s myšlienkou, koľko je tu krás.

Alexandra Rýdza, Zemianske Podhradie

Nedopovedaná láska

Prechádzam sa po námestí v Zemianskom Podhradí, keď zrazu do mňa vrazí nejaký muž vysokej postavy, s bradou a veľkými čiernymi očami schovanými pod výrazným obočím. „Prepáčte, nechcel som“, ospravedlňoval sa. „V poriadku, nič sa nestalo.“ Zahľadela som sa naňho. Ten človek mi niekoho veľmi pripomína... Výzorom, oblečením... Preboha, dobre vidím? Veď je to Ľudovít Štúr! A zrejme má niekde naponáhlo. „Určite je na návšteve u svojho brata Samuela, ktorý tu pôsobí ako evanjelický farár,“ pomyslela som si. Idem ďalej a znovu ho stretnem, no už nie je sám, ale v objatí krásnej dámy na tichom, odľahlom mieste pod lipami v parku. Sedia na lavičke pri jazierku. Žena má dlhé čierne vlasy, štíhlu postavu a na sebe staroružové šaty. „Volá sa Adela Ostrolúcka,“ povedal niekto vedľa mňa. Zľakla som sa, bola som taká zamyslená, že som si ani nevšimla, ako sa pomaly ku mne priblížil Samuel, ktorý zbieral neďaleko bylínky. „Spoznali sa len prednedávnom, ona nie je odtiaľto, jej rodina tu má letné sídlo - kaštieľ, chodia sem väčšinou len cez vikendy. Ale Adelka chodíva už častejšie - aj so svojou kamarátkou Evkou.“ Zasmial sa. „Niet sa čomu čudovať, láska je láska.“ Nestihla som mu ani nič povedať, rozlúčil sa a ponáhlal preč. Aj ja som sa pobrala, pretože sa začínalo stmievať.

Je nedeľa, moja cesta smeruje ku kostolu, vchádzam skoro posledná, medzi ľuďmi cítiť akýsi zvláštny rozruch. Čosi si šepkajú, tvária sa tajomne. Začujem, že Samuel ukrýva svojho brata na povale nášho kostola! Neverím vlastným ušiam! Rozmýšľam prečo, no situácia si to zrejme vyžaduje. Revolučné roky, hľadajú ho, bol naňho vydaný zatykač! A je tu ešte aj Adela, jeho láska.

Po skončení bohoslužieb, keď už všetci odišli, som sa schovala za stĺporadiím kostola a sledujem, čo sa bude diať. No pozrime sa, Ľudovít vyšiel z povaly a niekam sa ponáhlal. Ja nepozorovane za ním. Stále sa obzerá, aby ho nikto nevidel, a ide smerom k parku. Viete, kto tam naňho čaká? Adela! Stojí pri jazierku, a keď ho zbadá, vyjde mu v ústrety. Ich stretnutie je také romantické, (ako v starom filme),

ale pohľady zamyslené, smutné. Započúvam sa do útržkov rozhovoru, ktorý ku mne dolieha, hoci sa to nemá, ale čo už, keď som tu...

„Adelka neodchádzaj do Viedne, kedy ťa znovu uvidím?“

„Eudovít, neboj sa, prídem, len čo budem môcť, ale sľúb mi, že sa nedáš chytiť, ja viem, že žiješ pre národ, ale myslí aj na mňa, čo budem bez teba robiť?“

„Spravím, čo bude v mojich silách, len sa ponáhľaj za mnou, budem ťa čakať na našom mieste v parku na lavičke...“

A viac som nepočula, lebo rozprávali veľmi potichu...

PS: To, že Štúr naozaj žil pre národ, že robil preň všetko, čo bolo v jeho silách, vieme. Že Adelka ochorela a zomrela, aj to je známe z histórie. Že on sa nešťastne postrelil na poľovačke, tiež vieme. Ale ako pokračoval príbeh v mojom sne, to nevieme. Lebo som sa zobudila...

Lívia Slynková, Trenčín

Pán Slovenčina

Kto to asi len bude... No ja to nie som a nikto z vás tiež nie, tam môžeme začať. Nie, nie je to ani žiadny slovenčinár zo základnej a ani zo strednej. Takže? Správne, nikto iný ako Ludovít Štúr. Vďaka našim učebniciam zo slovenského jazyka a z dejepisu toho o ňom viem celkom dost. Tak čo keby sme si to zopakovali – kto to bol Ludovít Štúr?

Na portrétoch ho spoznáme podľa jeho charakteristickej Ludovítóštúrovskej brady. Áno, zaiste by bol dnes hrdým členom novembrového neholenia sa. Na pohľad nie je ničím iným výnimočný. Dvoje očí, nos nebol ani veľký, ani príliš malý, uši, ani plešatý nebol... Obyčajný pozemšťan ako vy alebo ja. Vďaka tomuto svojmu všetečnému výzoru mal všetky predpoklady za istých podmienok štastne sa oženit.

Ale také niečo sa nikdy nestalo, ako všetci veľmi dobre vieme. Ludovít asi jednoducho nebol ten typ chlapa. Oženit sa a mať rodinu... Žiadne také, keď je národ v ťažkostiach. Zas nemôžeme tvrdiť, že to bol voláky puritán. To zas prárrr. Nemohol úplne odignorovať svoju mužskú podstatu. História hovorí o dvoch ženách. Bohvie koľko ich naozaj bolo, nás zaujímajú len tieto dve. Prvou bola Mária Pospíšilová. Heh, Pospíšilová. Doteraz si pamätám na takú slovnú pomôcku od slovenčinárky zo základnej. Pospíšilová – čiže sa niekam ponáhľala – čiže pospíšila. Niekam sa ponáhľala a – bum – vrazila do Ludovíta a ten si chudák ruku zlomil. No chudák... Keď mal takú opateru, akú mal až taký chudák zas nebol. Asi ju nevedel dostatočne doceniť. Tak či onak, vrátil sa k misii Zachráň Slovanov.

A tá druhá? Tú mnohí považujú za ženu, ktorej patrilo jeho srdce. Jeho životná láska, ktorá sa nikdy nenaplnila. Ako sa to volala? Predsa Adela Ostrolúcka. Láska neláska, Štúr mal vyššie ciele. Ako by bolo niečo viac ako láska. Vyzerá to tak, že pre neho asi áno. Alebo práve preto, že ju tak veľmi ľúbil, ju opustil. Určite sa to nedalo

nijako spojiť – venovať sa národu aj žene (vid príklad Kollár)?! Nah, možno mal byť práve on skôr ženou.

Inak skúste si to predstaviť. Eudovíta Štúrová. Existuje také meno, Eudovíta, však? Samozrejme, že tú bradu by nemala. Ja viem, je ťažké si ju odmyslieť. Ale žena s bradou, to sa môže stať len v 21. storočí. Tak či onak, asi by to nefungovalo. Teraz nechcem uraziť feministky, ale koľko národovkýň od nás z 19. storočia poznáte? Národovec... Tým bol Eudovít Štúr. Áno, všetci vieme, že to nie je všetko. Áno, bol aj redaktorom, spisovateľom, básnikom, filozofom, pedagógom, jazykovedcom... Pff, všestranný to človek. Bohvie kde by sme boli teraz bez neho. V konečnom dôsledku mu vlastne vďačíme za to, že tu sme. Nikto nevie, čo by sa stalo, keby sa nestalo, čo sa stalo. (Logika nepustí.) Možno by sme nemali žiadnu slovenčinu a možno by nebolo žiadne Slovensko. Neviem. Preto netreba polemizovať nad všelijakými „čo ak“. Čo sa stalo sa už neodstane. Je veľkou časťou našej histórie. Vlastne on je naša história a preto by sme na neho nemali nikdy zabudnúť. Ako by to aj bolo možné, postaral sa o to aj náš školský systém a aj sám Eudovít pomocou svojich básní a kníh.

Bohužiaľ, nemôžem vám povedať, aký bol ako človek. Tak určite, môžeme povedať, že si stál za svojím, že bol autoritatívny, vodcovský, vzdelaný a že bol vynikajúci rečník. Ale napríklad o jeho zmysle pre humor nevieme nič. Viete čo, keď raz postavím stroj času, pôjdem za ním a zistím to. Platí?

Pre mňa je niečo ako stelesnenie slovenského jazyka. Skúste si predstaviť zhmotnenú slovenčinu a skúste mi povedať, že to nie je Štúr. A možno máte len zlú predstavivosť. V každom prípade, Eudovít Štúr ostane v našich spomienkach ako niekto, kto žil duchom, v kom žil celý svet a kto žil v celom svete.

Lívia Slynková, Trenčín

Pán Slovenčina

(v staroslovienčine)

Kdo to asi len buďe... No ja to ňje som a ňikdo z vás t'jež ňje, tam muožeme započat'. ňje, ňje je to aňi žjadni slovenčinár zo základnej a aňi zo strednej. Takže? Správne, ňikdo iní ako Ludevít Štúr. Vďaka našim učebnicjam zo slovenskjego jazika a z d'ejepisu toho o ňom vjeme celkom dost'. Tak čo kebi sme si to zopakovali – kdo to bou Ludevít Štúr?

Na portretoch ho spoznáme podla jeho charakt'erist'ickej ludevítoštúrovskej bradi. Áno, zaist'e bi bou dňes hrdím členom novembrovjeho ňeholeňja sa. Na pohlad ňje je ňičím iním víňimoční. Dvoje očí, nos ňebou aňi veľkí, aňi príliš malí, uši, aňi plešatí ňebou... Običajní pozemšť'an ako vi alebo ja. Vďaka tomuto svojmu všet'ečnjemu vízoru mau všetki predpokladi za istích podmjenki št'astne sa ožeňit'.

Ale takje ňječo sa ňikdi ňestalo, ako všetci veľmi dobre vjeme. Ludevít asi jednoducho ňebou ten tip chlapa. Ožeňit' sa a mať rod'inu... Žjadne takje, keď je národ v t'ažkost'jach. Zas ňemuožeme tvrďit', že to bou voláki puritán. To zas p'rrr. ňemohou úplne od'ignorovať svoju mužskju podstatu. Históreja hovorí o dvoch ženách. Bohvje kolko ich naozaj bolo, nás zaujímajú len tjeto dve. Prvou bola Márja Pospíšilová. Heh, Pospíšilová. Dot'eraz si pameťám na takú slovnú pomuocku od slovenčinárki zo základnej. Pospíšilová – čiže sa ňjekam ponáhlala – čiže pospíšila. ňjekam sa ponáhlala a – bum – vrazila do Ludevíta a ten si chudák ruku zlomiu. No chudák... Keď mau takú opat'eru, akú mau až takí chudák zas ňebou. Asi ju ňeved'eu dostatočne doceňit'. Tak či onak, vrát'iu sa k misii Zachráň Slovanou.

A tá druhá? Tú mnohí považujú za ženu, ktorej patrilo jeho srdce. Jeho životná láska, ktorá sa ňikdi ňenaplnila. Ako sa to volala? Predsa Ad'ela Ostrolúcka. Láska ňeláska, Štúr mau viššje cjele. Ako bi bolo ňječo vjac ako láska. Vizerá to tak, že pre ňeho asi áno. Alebo práve preto, že ju tak veľmi lúbiu, ju opust'iu. Určit'e sa to

nedalo nijako spojiť – venovať sa národu aj žene (vid príklad Kolár)! Nah, možno mau byť práve on skuor ženou.

Inak skúste si to predstaviť. Ludevíta Štúrová. Existuje takje meno, Ludevíta, však? Samozrejme, že tú bradu bi nemala. Ja vjem, je ťažkje si ju odmysliť. Ale žena s bradou, to sa muože stať len v 21. storočí. Tak či onak, asi bi to nefungovalo. Ťeraz nechcem urazit feministki, ale kolko národovkiň od nás z 19. storočja poznáte?

Národovec... Tím bou Ludevít Štúr. Áno, všetci vjeme, že to ňje je všetko. Áno, bou aj redaktorom, spisovaťelom, básnikom, filozofom, pedagógom, jazikovvedcom... Pff, všestranní to človek. Bohvje kde bi sme boli ťeraz bez ňeho. V konečnom duosledku mu vlastne vďačíme za to, že tu sme. Nikdo ňevje, čo bi sa stalo, kebi sa ňestalo, čo sa stalo. (Logika ňepustí.) Možno bi sme ňemali žjadnu Slovenčinu a možno bi ňebolo žjadne Slovensko. ňevjem. Preto ňetreba polemizovať nad všelijakimí „čo ak“. Čo sa stalo sa už ňeodstaňe.

Je veľkou časťou našej histórije. Vlastne on je naša histórija a preto bi sme na ňeho ňemali ňikdi zabudnúť. Ako bi to aj bolo možnuo, postarau sa o to aj náš školskí sistem a aj sám Ludevít pomocou svojich básní a kníh.

Bohužjal, ňemuožem vám povedať, akí bou ako človek. Tak určite, muožeme povedať, že si stál za svojim, že bou autoritaťivní, vodcovskí, vzdělaní a že bou viňikajúci rečník. Ale napríklad o jeho zmisle pre humor ňevjeme nič. Vjet'e čo, keď raz postavím stroj času, puojďem za ňím a zistím to. Platí?

Pre mňa je ňječo ako sťelesňeňja Slovenskjeho jazika. Skúste si predstaviť zhmotňenu Slovenčinu a skúste mi povedať, že to ňje je Štúr. A možno máte len zlú predstavivosť. V každom prípade, Ludevít Štúr ostaňe v našich spomjenkach ako volakdo, kdo žiu duchom, v kom žiu celí svet a kdo žiu v celom svet'e.

PRIHLÁSENÉ PRÍSPEVKY

Kategória: dospelí

Emília Bátovská, Drietoma

Eudovít Štúr mojimi očami

Dvesté výročie narodenia Eudovíta Štúra,
zvláštnu kapitolu otvára i uzaviera.

Narodený v Uhrovci v rodine evanjelického učiteľa,
kde mu od útlej mladosti bolo vštepované „národného“ veľa.

Významná osobnosť slovenského národného hnutia,
básnik, jazykovedec, historik, politik, publicista
a to sa nezaobišlo bez politického pnutia.

Ovplyvnený revolučným romantizmom a demokratickými ideami,
priviedlo ho na myšlienku: „Slovákov zjednotiť na základe spisov-
ného jazyka,“

no boril sa prekážkami.

Proti maďarizácii bojoval,

jazyk a kultúru uprednostňoval,

bol veľmi „sčítaný“ a „scestovaný“

a informoval na správnom mieste o národnom daní.

Ako dvadsaťpäťročný pôsobil na evanjelickom lýceu v Bratislave,
získal na svoju stranu tzv. „štúrovcov“, no nevenovali sa svojej sláve,
ale pôsobili vo vrcholnej fáze Slovenského národného obrodzenia,
bola vydaná „Náuka reči slovenskej a potreba písania“.

Eudovít Štúr redigoval „Slovenškie Narodnje Novini“,

ktoré boli potrebné do každej rodiny,

stal sa i poslancom uhorského krajinského snemu,

ani to mu neprinieslo splnenie nádejí –

slovanská vzájomnosť vlastná je jemu.

V roku 1843 v Hlbokom, Hurban, Hodža a Eudovít Štúr

položili našej slovenčine veľký „základný múr“,

navštívili aj Jána Hollého na Dobrej vode,

v otázke slovenskej spisovnej reči dospeli k zhode.

Život Eudovíta Štúra aj krajšiu stránku mal,

keď Adelu Ostrolúcku mu osud poznať dal,

škoda, že ich láska neprešla do stavu manželského,

veď to by sa už písala nová sága rodu Štúrovského.

Eudovít Štúr sa stiahol z politického života,

už len jeho literárna tvorba prekvitá.

Vo svojom mladom živote veľa dokázal,

svoj program národného obrodzenia národu ukázal.

Vážme si ľudí, ktorí za náš jazyk a kultúru bojovali

a snažme sa, aby sme štúrovský národný program

aj ďalším generáciám zachovali.

Jeho život náhle skončil a ruža odkvitá,

spomienka na neho v srdciach je ukrytá.

Čo všetko obdivujem na Štúrovi?

Že bol vzdelaný, zásadový a na všetko pohotový.

Precestoval Slovensko, Česko, Rakúsko, Uhorsko, Nemecko i Pešť,

všade hlásal národné povedomie, zachoval si svoju česť.

Emília Bátovská, Drietoma

Za reč matky, za slobodu

Eudovít Štúr – pýcha naša,
jubileom sa povznáša.
Dvesto rokov narodenia,
národného obrodenia.
Hrdý junák, mladý muž,
s národom je spätý už,
získal mladých, junač svoju,
za reč matky, za slobodu.
S láskou naňho spomínajme,
patrične ho v úcte majme.
Takýto človek sa každoročne nerodí,
ktorý má národné zásady,
hoc z chudobných pomerov vyšiel,
lásku k reči a k národu, vo svojom srdci našiel.
Za vek svoj mladý, ale plodný,
je našich spomienok hodný,
prežil lásku, šťastie i porobu,
ale jazyk spisovný venoval národu.
Bodaj by sa ešte taký Štúr narodil,
čo by naše národné povedomie obnovil.

Elemír Bed'atš, Trenčianske Mitice

Čo viem o živote a diele Ľudovíta Štúra

Trenčianska stolica, Trenčianska župa – aj takéto názvy mal súčasný Trenčiansky samosprávny kraj.

Je to pekný kraj a bohatý aj na svoju históriu pre Slovákov. Tento kraj sa rozprestiera v údolí rieky Váh po jeho pravej i ľavej strane so sídlom v Trenčíne. Tiež zasahuje cez priesmyk medzi Považským Inovcom a Strážovskými horami na Ponitrie. Narodili sa a pôsobili tu významné osobnosti. Bolo by náročné vymenovať všetky osobnosti a udalosti, ktoré zohrali významnú úlohu pre zachovanie identity Slovenska.

Učiteľ Samuel Štúr s manželkou Annou rod. Michalcovou, sa presťahovali z Trenčína do Zay – Uhrovca, spolu so synom Karolom. Uhrovec sa nachádza v južnej časti Strážovských hôr. Tu sa ich rodina rozrástla 28. októbra 1815 o ďalšieho chlapca Ľudovíta. Neskôr o Samuela, Karolínu a Janka.

Základné vzdelanie získal Ľudovít od svojho otca Samuela v Uhrovci. Potom sa stáva z Ľudovíta študentský svetobežník. Odchádza študovať do Rábu (Győr) a do Bratislavy. Odtiaľto v spoločnosti brata Karola, Sama Chalupku, Jozefa Hurbana, Michala Hodžu a ďalších priateľov, podnikli dňa 24. apríla 1836 spoločný výlet na Devín. Tu po príhovore o Veľkej Morave pripísali ku svojim krstným menám aj ďalšie. Ľudovít Velislav, Hurban Miloslav...

Bol vynikajúci študent. Mimo povinnej latinčiny ovládal aj ďalšie jazyky: maďarský, francúzsky, grécky, poľský, srbský, ruský ... V určitých predmetoch – gramatika, dejepis, zastupoval prof. Palkoviča. Neskôr odišiel študovať na univerzitu v Halle.

Počas štúdia sa zoznámil s Wilhelmínou Schmidtovou – len ako s priateľkou, neskôr na ňu zabudol. Už vtedy mal v sebe zakódované: **AK CHCEM PRE SLOVÁKOV VYDOBYŤ VLASTNÚ REČ, NEMÔŽEM SA ŽENIŤ!** Jeho rozhodnutie umocňoval aj fakt, že oficieri – dôstojníci sa tiež nemohli ženiť, aby svoje povinnosti mohli lepšie plniť. Vedel okolo seba zorganizovať svoju družinu. Aj od týchto členov požadoval neženit' sa.

Po návrate z Nemecka pobudol niekoľko dní v Prahe u rodákov a tiež v Hradci Králové u priateľa Jana Pospíšila. Tu sa mu stal úraz a o jeho uzdravenie sa starala Jánova sestra MARIE. Samozrejme, že sa jej páčil, no iskra z Eudovítovej strany nepreskočila. Zanechal jej len básne: TOUŽBA a ROZŽEHNÁNÍ, písané v biblickej češtine.

Doma ho čakali radikálne zákroky uhorských úradníkov a policajtov. Boli namierené proti snahám zvyšovať vzdelanie a kultúrnu úroveň nemad'arských národov. Po dlhých priet'ahoch začal Štúr prednášať na Evanjelickom lýceu v Bratislave. Nakoniec ho aj tak odvolali. Družina okolo Eudovíta Štúra sa nevedela zmieriť s tým, že Slováci v Rakúsko-Uhorskej monarchii nemajú svoje školstvo a uznávanú svoju reč. O tejto otázke posielali svoje žiadosti do Viedne. Ale neuspeli. Dňa 11. júla 1843 sa Eudovít Štúr a Michal Hodža stretli u Hurbana na evanjelickej fare v Hlbokom. Tu sa dohodli na postupe o zavedení slovenčiny do praxe. Ako spisovnú reč vybrali – na rozdiel od Antona Bernoláka – stredoslovenskú, ako najčistejšiu.

V auguste 1849 sa zišli v Čachticiach zástupcovia katolíkov a evanjelikov. Tu sa dohodli na spoločnom používaní nového spisovného jazyka. Rímsko-katolícki duchovní sa veľmi verejne prejavovali v boji za slovenský spisovný jazyk. Rozhodovania o gramatických zmenách sa zúčastnili: Eudovít Štúr, Jozef Hurban, Ján Palárik, Andrej Radlinský a Štefan Závodník. Každá novota sa v ľudskom živote zavádza ťažko. Tak aj zavedenie a uznávanie novej reči si vyžiadalo mnoho úsilia a času. Reformátorov čakalo veľa prekážok z maďarskej strany a ich prenasledovanie.

Počas Štúrovho prenasledovania sa určitý čas skrýval aj u svojho brata Samuela v Zemianskom Podhradí. Ten tu pôsobil ako kaplán na evanjelickej fare. V Podhradí sa zoznámil so zemianskou rodinou Ostrolúckych. Táto rodina mu neskôr pomohla získať poslanecký mandát v Uhorskom sneme.

Adela Ostrolúcka bola dcérou Alžbety a Mikuláša Ostrolúckych, predsedu súdnej rady a komisára Zvolenskej stolice. Mala brata Gejzu. Na tie pomery ako dievča bola veľmi vzdelaná. Ovládala angličtinu, francúzštinu, nemčinu, taliančinu. Bola prekladateľkou prejavov vo Viedni. Počas vakácií – prázdnin, navštevovala Zemianske Podhradie v spoločnosti Stázky, priateľky, dôverníčky. Tu sa ná-

hodne stretli aj s Ludovítom. Vzniklo medzi nimi niečo viac, ako priateľstvo. Neskôr sa stretli aj vo Viedni. Tu Adela pôsobila a Ludovít ako 32-ročný poslanec v Uhorskom sneme navštevoval Viedeň.

V meruôsmom roku 15. – 16. septembra bola vo Viedni vytvorená Slovenská národná rada. Jej členovia boli: Ludovít Štúr, Jozef Miloslav Hurban, Michal Hodža, Bloudek, Zach, Janeček, Nosál a Bórik. Do Viedne putovali žiadosti o povolenie slovenských škôl a vydávanie novín.

Po smrti brata Karola sa Ludovít presťahoval do Modry. Tu pomáhal pri výchove siedmich detí vdove po bratovi. Nezabúdala ani na vychádzky do Zemianskeho Podhradía pri Adelinej návšteve. Ich priateľstvo neprerástlo do opravdivej náklonnosti a lásky. Tak zostali obaja slobodní. Adela po ťažkej chorobe zomrela v roku 1853 vo Viedni, Ludovít po nešťastnej poľovačke 12. januára 1856 v Modre. Štúr ako pedagóg, spisovateľ, vydavateľ Slovenských národných novín, poslanec, sa celou svojou osobnosťou obetoval za uznanie slovenského jazyka. Ako spomínal, na svoj osobný rodinný život nemal čas.

Ludovít Štúr sa pokladá za zakladateľa úradného jazyka slovenského. Je ten, ktorý vyzdvihol reč břešov, paholkov, frajcimeriek – slúžok, drótošbáči – drotárov, obyvateľov Felvidéku – Horného Uhorska na reč medzinárodne uznávanú. Za svoju krátku životnú púť – 40 plodných rokov, spolu so svojou družinou, na vtedajšie pomery vykonali mnoho dobrého, užitočného pre slovenský ľud. Keď začal uskutočňovať svoje plány, predsavzal si: „Naspät' cesta nemožná, dopredu ísť sa musí!“

*Slovenčina moja, krásne Ty zvuky máš
SLOVENSKO vzbudzujes, život mu dáš.*

V jeho šľapajach kráčali mnohí významní slovenskí básnici, spisovatelia, hudobní skladatelia a ďalší aj súčasní priaznivci a šíritelia slovenského jazyka. Veľmi by ho potešili vystúpenia Lúcnice, SLUK-u, Stavbára, Železiara, Vršatca a mnoho ďalších hudobných, speváckych a tanečných súborov, reprezentujúcich kultúru v slovenskej

reči na medzinárodných vystúpeniach. Dobrý dojem zanechávajú účinkujúci v našich národných krojoch, tancujúcich na nápevy slovenských piesní.

*... zorami svietiš nad horami a
sladko dýchaš dolinami ...,*

Koľko citu, nehy a láskavosti obsahujú slová našich národných piesní. Toto iste spomenul aj vo svojom diele „O národných piesňach a povestiach“, napísaných v Modre v roku 1852 ešte v češtine. Menej by ho asi tešila terajšia skutočnosť, že Slovenský rozhlas a tvorcovia hudobných programov dávajú prednosť cudzím pesničkám.

Na znak vďaka zakladateľovi spisovnej slovenčiny sú v rôznych mestách postavené jeho pomníky, pomenované ulice.

Rok 2015 bude rokom LUDOVÍTA ŠTÚRA, oslávme ho dôstojne.

Tatiana Blichová, Trenčín

Škovránky

(J. M. Hurbanovi a M. M. Hodžovi)

Starí naši národovci
vždy prežívali ústrky,
a mnohé biedy hmotné.
Húževnato vzdorovali.
Ich fary skromné,
chudobné školy, väzenia.
Telo napokon zlomili.
Pred duchom týchto veľkých
skláňame sa dnes.
Boli ako tie škovránky
nad prázdnu brázdou,
čo lietali sprvu radostne
potom do úmoru,
kým ich hlad a búrky
nezrazili k zemi.
A čo my, škovránky
presýtené a prirozmenné?
Ani nevzlietame do výšin
a z pohodlnosti nám
ani nie je do spevu?
Zopár škovránkov
predsa lieta.
V dobrom im závidím
a pokúšam sa o let.

Tatiana Blichová, Trenčín

Štúr náš každodenný

Základný rozbor vety,
podmet a prísudok,
Tvoj podstavník a prímet.
Podstavník - Ty
a prímet - si.
V každučkóm našom slove
bol si a si!
Čo by sme boli bez Teba?
Aká by bola naša reč?
A o čom by dnes učili
tisíce učiteľov
a čo by školáčik nosil dnes
v písankách slovenčiny?
A volala by sa tak vôbec?
Čo zostalo by ešte z nej?
Mladý a krásny muž,
hodný a schopný lásky
sám rodom šľachtic,
čo zostal radšej
v namerenosti dejov
ducha šľachticom,
na oltár národný
položiac všetko.
Ten zápas Tvoj,
neprekonaný prímer
a večné svetlo.
Slovutný patriarcha náš,
odpusť mi dôverný tón,
a prijmi pozdný Otčenáš,
ako ho iste prijme On.

• • •

Domov je pre mňa zotrvanie
pod rodičovskou strechou,
v šťastí i v trápení a teraz,
keď rodičovské domy osireli,
v tichých spomienkach.
Je to úcta k mojim koreňom,
hrdosť na tých predo mnou,
čo mi zachovali to svoje
národné v slove, piesni,
aj hmotných statkoch,
čo ako skromných.
Všetko ostatné čas preoseje,
ostane len láska.
Aj k domovu.
K nemu sa pozerám.

Jaroslav Daniš, Trenčín

Dedičstvo Eudovíta

Eudovít Štúr, uhrovský rodák,
prerástol svojich súčasníkov,
podajúc nesmrteľný výkon:
národu spisovnú reč dodal.

Stredoslovenské nárečie sa
stalo základom tejto reči,
dodnes jej jeho voľba svedčí,
do kameňa ju možno tesat'.

Vyložil na strieborný podnos
rudu všedných dní, sviatkov, nediel'
(aj s ľubozvučným d'e t'e eň eľ...),
položil nám ju rovno pod nos.

Mnohí mu vtedy zazlievali,
že zbytočne Slovanov triešti,
len veľký národ že má prestíž,
ľudový jazyk stačí malým.

Nemci, Francúzi, Angličania
vybudovali mocné ríše,
len o tých v dejinách sa píše.
Nesvorní sme len my, Slovania!

Prichýliť že sa máme k dubu,
či aspoň o leva sa oprieť
a vedno osudu sa vzoprieť,
keď horu nepriatelia rúbu.

Lenže už nikto nespočíta,
aký je zjednotenia dosah,

koľko národov stratilo sa
a zanikla ich identita.

Ľudovít ustál tento zápas,
Slovákmi sme len vďaka jemu,
nášmu bardovi uhrovskému
a taká, aká je, je mapa!

Ibaže jazyk Ľudovíta
už dlho páchne smogom doby,
na prach sa vzácna ruda drobí
a mnohí zabúdajú čítať.

Jazyk, dedičstvo materinské,
navlieka sa do kože drsnej
a žbrndu bez rozpakov chrstne,
ukájajúc si pudy nízke.

Ľudovít v hrobe obracia sa
a možno ho aj v raji mrazí,
keď začuje ten dnešný jazyk:
Kam stráca sa tá jeho krása?!

Prepáč, Ľudovít, svojmu ľudu,
tým, čo dedičstvo nevážia si,
čo nevlastnia na múdrosť pasy,
iba glejt na prázdnotu, nudu.

Dúfaj, že veď raz polepšia sa,
zbadajú, že sa stala chyba...
V nebi im odpustenie vybav.
Potom spokojne zaspí zasa.

Jaroslav Daniš, Trenčín

Štúrovo verzus Štúrov Dubček

Štúr v Štúrove vraj nikdy nebol,
zdá sa mi to až neskutočné,
mohlo sa volať po mne, lebo
ja tam chodím aj šesťkrát ročne!

Keď sa tam pôjdem zasa kúpať,
Vari by mohli dať mi zľavu,
ak mestská rada nie je skúpa,
zadarmo k tomu dennú stravu.

A môže sa aj premenovať
(u nás sú časté také zvyky)
a znova Parkáňom sa volať,
ako za prvej republiky.

A po Štúrovi premenujme
Uhrovec, jeho viesku rodnú!
U Slovákov sa názov ujme
a Uhri? Tí sa môžu bodnúť!

Dubček by však bol ukrivdený,
narodil sa v dome tom istom,
tak ak sa to má teraz meniť,
logicky je tiež finalistom.

Koho Uhrovec uprednostní,
kto bude mať v tom spore návrh?
Čo potom bude s druhým, čo s ním?
Nuž, predkladám im tento návrh:

Nech to rozhodne referendum,
no aby vôbec bolo platné

a vyriešilo tú agendu,
len obecné, nie celoštátne!

Radšej som však za rovnosť hlasov,
kompromisom to uzavrieme
(zmeniť sa to zas môže časom):
ŠTÚROVYM DUBČEKOM ho zvime!

Obaja boli a sú naši,
obidvom patrí čestné miesto!
Keby to bolo málo, načim
z ich obce spraviť HLAVNÉ MESTO!!!

Lýdia Šimková, Trenčín

Eudovít Štúr vizionár aj pre tretie tisícročie

Žijeme v dobe, kedy máme vlastný štát, naše Slovensko. Hoci vždy to tak nebolo. Určite sa z toho tešíme. Ale vieme byť aj dostatočne hrdí na túto skutočnosť? Vieme byť dobrí národovci s cítением pre národ a národnosť? Súčasná doba nám práve ukazuje, že nie je to celkom tak. Predstavitelia vlády, ale aj samotní občania nevedia túto úlohu dobre zvládať. A tak balansujeme na visutej hrazde. Každý z nás hľadá a očakáva niečo nové a vyhovujúce v svoj prospech, bez toho, aby priložil ruku k spoločnému dielu. Nepozerali sme na veci tak trochu zhora, z nadhľadu, objektívne, s víziami prospešnými pre náš národ a pre všetkých občanov.

Politológ prof. Rastislav Tóth povedal: „*Čo najviac Slovákom chýba, je vízia*“ (Slovenské národné noviny, 19. 4. 2014, s. 10).

Krátke zamyslenie nad týmto výrokom ma inšpirovalo a privedlo k tomu, aby sme si častejšie pripomínali slová a skutky našich významných dejateľov, národovcov a vizionárov. V prvom momente sa nám slovo vízia, javí ako niečo nereálne, nemysliteľné, abstraktné až fantazirujúce. Vízie sú, ale veľmi potrebné.

Medzi takýchto málo vizionárov svojho národa a zanietených Slovákov patrili a nesporne stále aj patrí Eudovít Štúr (* 28. 10. 1815 v Uhrovci, + 12. 1. 1856 v Modre). Práve jeho vízie, vyslovené myšlienky, môžeme vnímať pozitívne, ako odkaz aj pre našu dobu, pre tretie tisícročie. Hoci jeho myšlienky majú viac ako stopäťdesiat rokov. Aj keď žil pomerne krátko, svoje smelé vízie aj naplnil. Bol vzdelaný a inteligentný človek svojej doby. Ovládal niekoľko cudzích jazykov: maďarský, nemecký, francúzsky, grécky a slovanské jazyky – poľský, srbochorvátsky, ruský a učil sa hebrejčinu a anglický jazyk.

Jeho činnosť a záujmy boli rozsiahle. Bol najvýznamnejším predstaviteľom slovenského národného života v polovici 19. storočia, poslanec uhorského snemu, autor slovenského spisovného jazyka, politik, jazykovedec, učiteľ, spisovateľ, básnik, novinár, redaktor, publicista, vizionár, výborný rétor a určite by sa ešte dalo nájsť viac prí-

vlastkov pri jeho činnostiach, ktoré neúnavne vykonával v prospech národa a jeho ľudí.

E. Štúr veľmi aktívne žil a pracoval pre národ, pre Slovákov a presadzoval svoje myslenie, postoj k životu a bol príkladným človekom. Dá sa povedať, že bol veľkým učiteľom Slovákov, vzorom človeka, ktorý mal hlboké cítenie národovca, spolupatričnosť so slovenským ľudom. Bol veľkým národným buditeľom. Svojej práci a prebudeniu slovenského národa venoval celý svoj život, všetky svoje sily a osobné záujmy. Často prízvukoval dôležité vety, ktorými neustále vštepoval do mysle ľudí, veľké pravdy a poznania. V texte budem aj ja citovať niektoré jeho myšlienky, ktoré stoja za poznávanie, opakovanie a ktoré sú mnohé desaťročia aktuálne a vysoko pravdivé.

Citujem: „...len činorodou prácou, ušľachtilými a čistými vzt'ahmi a spravodlivosťou sa máme zaoberať. Toto všetko platí v prvom rade pre každého jednotlivca, potom aj spoločnosť bude vyzeráť inak. Lebo veľa jednotlivcov je vlastne spoločnosť.“

Aký paradox! Odvtedy je viac ako stopäťdesiat rokov, žijeme v treťom tisícročí, je hmotný dostatok až nadbytok, hromadíme majetok. Nehromadíme, ale duchovné statky. Hromadenie mamonu spôsobuje na druhej strane veľkú biedu, ktorá neustále narastá, tiež strach, úzkosť, depresie, nezáujem, letargiu a duchovnú zakrpatenosť.

Zdá sa, že sme pozabudli na našich národných buditeľov, nepripomíname si ich vízie, nezaujíname sa o skutočný život, ale každý má len prácu s tým, ako a kde urvať čo najdlhší a najhrubší povraz pôžitkov, bez statočnej práce, cez poklonkovanie, zapredávaním sa za hocijaký žganec.

Ja by som ešte dodala, len aby sme si na tom dlhom a hrubom povraze neutiahli slučku sami a neudusili sa. Tu ma oslovila krásna myšlienka - Pro(téza) Jaroslava Rezníka: „*Ked' sme v predklone pred cudzími, z druhej strany otáčame zadok na vlastných.*“ (Literárny týždenník, 17. 9. 2014).

Citát celkom vystihuje našu súčasnosť. Prečo sa točíme raz na jednu stranu a inokedy na druhú stranu a neustále otáčame svoj zadok na vlastných? Jedného dňa môžeme zistiť, že za naším zadkom už na-

šich viac niet. Potom sa zbytočne budeme čudovať, kde sa tak rýchlo podeli.

Pokúšajme sa naplniť vízie našich národných buditeľov, pokračujeme krok za krokom v ich víziách, pre dobro nášho národa. Majme na zreteli ich odvalu, úsilie, tvrdé podmienky, ktoré museli prekonať, ich odhodlanosť, s ktorou sa dennodenne predierali bližšie k cieľu a naplňali svoje vízie. Skutočnými skutkami menili život na lepší, budovali budúcnosť pre svojich potomkov a určite verili v pokračovateľov svojich vízií. Obzrime sa po stopäťdesiatich rokoch, kde skončila cesta vízie.

Eudovít Štúr prebúdza jednoduchý ľud, vzbudzoval národné povedomie v ľuďoch, bojoval predovšetkým za jednoduchý, biedny a nevzdelaný ľud. Aktívne vystupoval proti národnostnému útlaku, presadzoval myšlienku slovanskej vzájomnosti a vystupoval proti pomaďarčovaniu Slovákov. Aj v tejto oblasti máme veľké nedostatky ako národ a občania Slovenska. Veľmi radi zamieňame slová nášho ľudozvučného jazyka za iné výrazy, hlavne anglické a americké.

Čo hnalo Eudovíta Štúra dopredu? Nebola to celkom určite moc, peniaze a ani túžba po sláve. Bola to práve vízia v lepší život Slovákov, spolunažívanie Slovanov, vzdelanosť ľudí, rozvíjanie talentu a zručností, odbúranie nerovnoprávnosti a poroby slovenského národa. S veľkou zanietosťou, až na úkor svojho osobného života bojoval za práva Slovákov, za národ, hoci zo všetkých strán sa dala očakávať nenávisť, nepriateľstvo a prenasledovanie. V takom ťažkom období neustále vyzdvihoval rovnocennosť slovenského národa medzi ostatnými národmi, presadzoval hodnoty. Veľakrát musel zaprieť sám seba, svoje blaho a myslieť viac na iných ako sám na seba.

Štúr už počas svojho krátkeho života dosiahol veľa kladných výsledkov pre Slovákov. Bol nevídaným človekom s veľkým nadaním, silou osobnosti a silou slova, bol talentovaný, veľmi pracovitý, ľudský a národne empatický. Snažil sa zveľaďovať viaceré úrovne slovenského ľudského bytia a bol neúnavný organizátor. Zaujímal sa o duchovnú, materiálnu, sociálnu a hospodársku úroveň slovenského ľudu. Poučoval o užitočnosti hospodárenia, zavádzal nedeľné

školy, ale poučal aj o škodlivosti fajčenia. Bojoval za sociálne povznesenie národa. Zaujímali ho otázky priemyselného rozvoja v Uhorsku. Vybadať negatívne stránky nastupujúceho kapitalistického podnikania. Napádal feudálne zriadenie, angažoval sa za požiadavky zrušenia poddanstva. Všetkými spôsobmi mu ležalo na srdci vzdelanie Slovákov. Jeho citát je aj tu veľmi výstižný „*vyučovanie privedie ku všetkému dobrému a šľachetnému ľudí, celé národy.*“ Lebo len vzdelaný a rozhradený človek vidí dianie v národe inými očami.

Bol veľmi zdatným politikom. František Zach o ňom napísal vo svojej správe z dňa 11. 7. 1885: „*Štúrov žurnál má veľký význam, lebo jeho prostredníctvom sa Slováci naučia svojej národnej politike, budú mať vplyv na verejnú mienku Uhorských Slovanov, lebo Štúr je muž politického presvedčenia, šľachetného srdca, miluje svoju krajinu a venuje sa jej všetkými svojimi schopnosťami...*“

Keď sa zamyslím nad tým, o ktorom politikovi, vizionárovi, Európskom poslancovi, členovi parlamentu a vlády, ktorému sme zverili náš národ, napísal niekto podobné slová, neprichádza mi na myseľ. Väčšinou mávajú iné prívlastky.

Štúr píše, že: „*človek bez svedomia je koža biedna, daromná, národ bez vedomosti historickej, o sebe a predkoch svojich je bromádka koží otrockých.*“

„*Kto sa sám neopúšťa, nebyva opustený. Opúšťa sa len ten, kto na seba nedbá, kto na sebe nepracuje. Neopúšťajme sa krajania slovenskí!*“

„*Od západu sme sa naučili veľa, veľmi veľa, ale nemôžeme začať tým, čím sa sám privádzza k úpadku, ale tým, čím sa stal veľkým a mocným.*“

„*Nie len vlády sú zlé, ale aj ľud je často skazený a vlády len odrážajú jeho kvality.*“

„*Senilnosť je keď sa človek vzdáva svojej dôstojnosti a výhod a podradňuje sa vôli iného, o senilnosti nemožno hovoriť vtedy, keď sa človek nechá z úbohej vypočítavosti zneužívať ako nástroj proti svojmu národu, proti bratskému kmeňu.*“

„*Obyčajne to býva tak, že tí, ktorí sú namyslení, väčšinou sú aj obmedzení. Usilujú sa takto zakryť svoju blúposť...*“

„*Každý, kto pácha bezprávie a tak sa snaží zachrániť, sám nad sebou vyslovuje kliatbu.*“

„*Človek sa nevychováva preto, aby len žil, ale hlavne preto, ale hlavne preto, aby niečo vykonal pre ľudí svojej obce, aby sa im stal užitočným; on sám je len druhým, lebo to práve je vyššie a vznešenejšie nad jednotlivcom.*“

Všetky tieto citáty a mnoho ďalších, svedčia o láske a kladnom vzťahu k slovenskému národu. Aj jeho činy svedčia o Ludovítovi Štúrovi ako o zásadovom človeku, ktorý je prísny k sebe a tiež k ostatným pre dobro, pre úctu a lásku k národu, pre krásu a eleganciu. Jeho vlastnosťou bola zapálenosť a oduševnenosť pre vec, ktorú konal v prospech Slovákov. V tom spočíva jeho originalita a šľachetnosť. Jeho odkazy a pamiatku na neho by sme si mali neustále pripomínať a byť hrdí na fakt, že bol Slovák. Jeho slová sú návod na použitie pre súčasných politikov.

Štúrove vízie akoby sa naplnili v prvom Slovenskom štáte v rokoch 1935 – 1945, kedy vznikol prvýkrát v dejinách prvý Slovenský štát. Vo virvare udalostí sme neudržali kormidlo pevne v rukách. Schopnosť vedenia štátu nebola taká silná a priamočiara, kormidlo nasmerovala na plytčinu, kde naša loď stroskotala. Po roku 1993 máme v rukách novú loď s kormidlom, s novou posádkou, dokonca už s niekoľkými posádkami. Hľadajme zodpovedným spôsobom a prístupom nového kormidelníka, ktorý bude náš národ viesť zodpovedne, s prehľadom a múdrosťou, k brehom pokojného prístavu našej krajiny, v ktorej je krásna príroda plná zdravia a zodpovedných ľudí. Krajiny, ktorá je bohatá a so zaujímavými podmienkami pre život slovenského národa. Myslím si, že si víziu zaslúžime priviesť do skutočnosti a tak naplňovať odvážne vízie z pred viac ako stopäťdesiat rokov. Hľadajme nových Ludovítov Štúrov!

Ružena Viskupičová, Trenčín

Mladosť obetoval národu

Na júnovom zasadnutí Literárneho klubu Omega dostali sme prozopozície k vyhláseniu XXII. ročníka literárnej súťaže Jozefa Branecského v Trenčíne. Z príležitosti 200. výročia narodenia Eudovíta Štúra bola jedna z tém – Štúr mojimi očami. Onedlho, po hlbavom a náročnom štúdiu Williama Shakespeara mi nedalo, aby som sa nepustila aj do hlbšieho štúdia života a tvorby Eudovíta Štúra.

Narodil sa 29. októbra 1815 v Uhrovci. Pochádzal z rodu, ktorý žil v Trenčíne už v druhej polovici 16. storočia. V 17. storočí sa Štúrovci zaoberali roľníctvom, v 18. najmä súkenníctvom. Otec bol Samuel Štúr a matka Anna Michalcová. Narodilo sa im 6 detí, Eudovít bol druhorodený.

Samuel Štúr bol prvým zo štúrovského rodu, ktorý nastúpil na cestu za vzdelaním. Navštevoval evanjelickú školu v Trenčíne, odtiaľ prešiel na gymnázium v Modre. Bol učiteľom.

Životné prostredie malo veľký vplyv na formovanie kultúrneho a vlasteneckého vývoja Eudovíta. Otec sa o rodinu zodpovedne staral. Matka, plná citu a srdečnosti, dom oživil jej piesňami a rozprávkami. Družný domáci život, dobrovoľné podriadenie sa disciplíne, položili základy životného cieľa všetkých detí. Harmonické prostredie a krása uhrovskej prírody, s ktorou splýval aj duch národnej tradície.

Eudovít vyrastal aj medzi mládežou, pomáhal im pri pasení husí, kôz, zbere lesných plodov a už vtedy postrehol biedu detí a občanov. Počúval ľudové povesti, piesne pri páraní peria a pečení oblátok. Toto sú korene jeho poetičnosti, ľudovosti a demokratizmu.

Vzdelanie je ďalší z faktorov, ktorý významne formuje človeka. Štúr získal základné vzdelanie v Uhrovci, učiteľom bol jeho otec. V snahe zabezpečiť synom vyššie vzdelanie posielal 12 ročného Eudovíta na štúdiá do Rábu (Gyor v Maďarsku), už tam študoval starší Karol. Eudovít v prospechu patrila medzi najlepších žiakov a navyše

venoval sa aj histórii a jazykovede. Akoby už vtedy predvídal, že tieto poznatky bude potrebovať.

Domnievam sa, že nezanedbateľná časť dnešných študentov by si mala brať príklad z jeho usilovnosti a snahy získať aj tie vedomosti, ktoré nie sú predpísané.

Bratislava 1829 – 1834

Štúr pokračuje v ďalšom štúdiu na evanjelickom lýceu. Toto mesto bolo pre mladú inteligenciu prítlačlivé ako stredisko rozvíjajúceho sa národného obrodenia. Matej Bel, ktorý prišiel do Bratislavy ako odchovanec hallskej univerzity 1714, pôsobil na lýceu 35 rokov ako rektor. *Kládol dôraz na živé cudzie jazyky a prírodné disciplíny. Už nekládol dôraz na prednosti rodu ako to bolo dovtedy, ale na vzdelanosť a schopnosti jednotlivca. Zdôrazňoval význam mravných činov.*

Univerzita v Halle

Počas štúdia si osvojil Heglovu filozofiu – *Vývoj by nemohol byť bez boja protikladov, ich prekonávanie a víťazstva nad starým. Podľa Štúra-dialektika sa ľudstvo vyvíja, vyvíjajú sa aj národy.* To Štúra viedlo k tomu, aby sa zameral na širšiu verejnosť vo svojej práci novinára., poslanca, buditeľa.

História – to sú skutky, konanie, plody duchovnej aktivity.

Maďarizácia

Počas štúdia v Halle začali prichádzať listy z Bratislavy, z ktorých zistil znepokojujúcu situáciu ohľadne maďarizačných snáh, ktoré sa stupňujú. Boli to požiadavky na zavedenie maďarčiny ako úradnej reči svetskej a cirkevnej, súdnictva. Domáci i zahraniční vlastenci sa dohodli na podaní celoslovenskej petície, pred krajiný snem, Slováci v nej protestovali proti chystaným maďarským zákonom. Petíciu podali, ale bola zamietnutá.

Po skončení štúdia v Halle sa zastavil v Prahe. S vlastencami sa radil o svojich plánoch a Šafárikovi dal prečítať svoju rozpravu. Vyšla ako príloha *Kvétov* pod názvom Zásluhy o európskou civilizáciu. *Štúr v nej zdôraznil, že Slovania vybojovali dejinnú brádku proti Turkom. Prví s nimi bojovali a zvíťazili pri Viedni. Oslobodili Európu. Bez udatnosti Slovanov by podľa Štúra bola európska vzdelanosť ak nie udusená vo svojom rozbehu, tak zadržaná. Slovania tak zaostali vo vzdelanosti za inými európskymi národmi (Francúzskom, Nemeckom). Slovania skoro ustavične museli viesť vojny s dobyvatelmi, zatiaľ čo iné národy žili v pokoji a rozvíjali sa. Vysoko*

vyzdvihol staroslovanskú cirkev, reč a kultúrne dielo Konštantína a Metoda, keď píše: „Prekladanie zo vzdelanej gréčtiny trvalo tu cez storočia, služby božie konali sa v reči národnej a nie latinskej ako v celej Európe.“ Štúrov článok stretol sa s veľkým ohlasom domácich i zahraničných slavistov.

Ľúbostné očarenie sa nevyhlo ani Štúrovi. V Prahe sa stretol so svojím priateľom Jaroslavom Pospíšilom. Tento mu odporučil, aby navštívil otca Jána Pospíšila, kníhkupca a nakladateľa v snahe pomôcť Štúrovi v úsilí vydávať slovenské noviny. Do Hradca Králové prišiel v septembri 1840. Prerokoval čo bolo treba a chcel odísť. Zdržali ho, aby navštívil krajskú slávnosť – prehliadku georgín. Dcéra Mária mala 19 rokov. Upútala ho krásou, spevom a zápalistým vlastenectvom.

Odchod musel odložiť pre poranenie ruky pri páde zo schodov. Mária sa stala jeho opatrovnicou a on sa prestal brániť ľúbostnému očareniu. *Keď sa ruka ako-tak zabojovala, odchádza so zraneným srdcom do Bratislavy. Ale intenzívne prežíva ľúbostný sen k Márii, od ktorého sa nevedel odpútať. To bolo v rozpore s jeho životným presvedčením. Lásku k žene pokladal u tých, ktorí stáli v predných liniách národného hnutia za slabosť.* Do Květov poslal ľúbostnú báseň pod pseudonymom Vzpomenutí. Pre dobro vlasti zriekol sa lásky.

Štúrova ľúbostná poézia sa pokladá za súčasne žitú poéziu, tvorenú bez ohľadu na literárnu tradíciu a panujúcu estetickú normu, má zásadný význam pre celú jeho generáciu. Nebyť očarenia v Hradci Králové málokto by sa odvážil spovedať sa z ľúbostných citov.

Po návrate do Bratislavy pokračoval v boji proti maďarizácii. V Tatranke v spravodajskej rubrike, smerujúcej k tomu, aby z meštiactva, drobného zemanstva a roľníctva urobil aktívneho spoločenského činiteľa. Pre verejnosť písal Starý a nový vek Slováku v štýle (ľudovej rozprávky) vhodného pre širokú verejnosť. Začína nadšene oslavou Veľkej Moravy a ich vládcov. *Podľa Štúra sú Slováci v uhorskej vlasti praobyvatelia, Maďari sa prisťahovali.* Bola to obrana pred ďalšou maďarizáciou.

Rok 1842 je významný pre slovenské dejiny. Uskutočnila sa významná politická akcia – SLOVENSKÝ PRESTOLNÝ PROSBOPIS zaslaný panovníkovi, aby zastavil perzekúciu a národnostný útlak. Uvádzajú, že jedna z príčin, pre ktoré prichádzajú prosiť je

presvedčenie, že útlak Slovákov nie je v úmysle panovníka. *Vychádzajú z jeho rozhodnutia z roku 1830, že pri šírení maďarčiny treba sa vyhýbať donucovaniu. Opisujú útoky a obviňovanie bez dôkazov z protišťátnych úmyslov. Vyslancov prijal kancelár Metternich, o deň arciknieža Ludvig, mladší brat cisára Františka. Delegáti mali z návštevy dojem, že prosbopis bude kladne vybavený.* NESTALO SA.

Štúr nadobudol skúsenosť – nestačí mať v politike správny názor, na jeho presadenie je potrebná politická a materiálna sila.

Na ceste k slovenčine

Keď sa Michal Godra usiloval vytvoriť jazykovú normu pre Slovákov, ktorú pomenoval Slovenčina, zdalo sa, že už len malý krok chýba k novej spisovnej reči. V tom čase bernolákovci pokladali Slovákov za samostatný kmeň v Slovanstve, keď Kollár hlásal nový pojem národa a reč označuje za najistejší znak osobitosti národa. Hollý, hoci písal bernolákovčinou, pôsobil na národný cit a prenikol i tam, kde by sa diela v biblickej češtine nedostali, medzi katolícku inteligenciu a slovenský ľud. V tom videl Hurban historický význam Bernolákovského hnutia a jazyka, ktorým sa slovenský národ vyvíja sám zo seba. Postupne sa stotožňuje s touto myšlienkou aj Štúr. Usiluje o uzákonenie slovenčiny ako spisovného jazyka. Nastalo zblížovanie štúrovcov a bernolákovcov, štúrovci ich reč uznávajú za svoju. Toto rozhodnutie urýchlilo vyhlásenie panovníka, že nemožno klásť prekážku prirodzenému vývoju národných rečí v Uhorsku. Druhýkrát sa stretli v úzkom kruhu Štúra v júli 1843 v Hlbokom. Uzniesli sa o novom spisovnom jazyku. V tom čase mal Eudovít Štúr rozpracované dielo vyššej a trvanlivejšej kvality Nárečja slovenskuo *alebo potreba písania v tomto nárečí*. Odborne uvádza stredoslovenčinu za najpravdivejšiu, najzavaruovanejšiu, najužívanejšiu. Napísať gramatiku slovenčiny dostal za úlohu Štúr. Úlohu splnil a napísal *Nauka reči slovenskej. Súčasná jazykoveda pokladá toto dielo za rozhodujúce, ktoré dal Štúr do vena mladému spisovnému jazyku*.

Spisovnú slovenčinu a snahy Tatrína napadali maďaróni i českí národovci, preto bol poverený Michal Miloslav Hodža, aby vypracoval obrannú reč vo forme otvoreného listu Dobruo slovo Slovákom súcim na slovo v Tatríne. *Tatrín bol spolok a centrum pre vydávanie kníh k vzdelávaniu národa smerujúceho, založený Štúrom, Hurbanom a Hodžom*

v *Liptovskom Mikuláši*. Založenie Tatrína sa všeobecne pokladá za jeden z najvýznamnejších prejavov kultúrno-politickej a organizačnej práce na Slovensku pred revolúciou 1848 – 1849.

Slovenské národné noviny

Po prekonaní bojov a všetkých prekážok 6. 9. 1845 vychádza prvé číslo. Redakcia bola v Štúrovom byte. *Aj pri svojej chudobe snažil sa byť nezávislým.*

Úsilie o sociálnu prestavbu spoločnosti

Štúr na stránkach novín a literárnej prílohe *Orol tatranský* vyzýva a odporúča v súvislosti so vzdelaním, aby roľníci posielali svoje deti do školy aj v zime, kopaničiarske a laznické deti do nedeľných škôl. Priekopníkom nedeľných škôl bol aj *Michal Rešetka*, po ktorom je pomenovaná naša knižnica – Verejná knižnica Michala Rešetku (VKMR) v Trenčíne.

Odporúča zakladať nemocnice, spolky miernosti...

Štúr odporúča aj svojpomoc v podobe gazdovských spolkov. Výnimkou bol Jurkovičov gazdovský spolok v Sobotišti.

Svojimi radami a návrhmi vstupuje do mnohých oblastí spoločenského života.

Poslanecký mandát

Štúr prechádza od politickej teórie k politickej praxi tým, že sa stáva poslancom. No napriek svojej vzdelanosti a schopnosti vykonávať funkciu poslanca uhorského snemu by nedosiahol, keby nebol mal za sebou politicky silného a vysokopostaveného *Mikuláša Ostrolúckeho*, sudcu kráľovskej tabule v Pešti, zaslúžilého vyslanca Zvolenskej stolice. Tridsaťdvaročný Štúr sa stal poslancom mestskej rady za mesto Zvolen a prvý raz vystúpil 17. marca 1847. V sneme zahrmeli jeho slová: My chceme slobodu; to je náš cieľ a svätá naša túžba... Ďalšie snemové reči boli za práva ľudu.

Dcéra Mikuláša Ostrolúckeho Adela bola krásna a Štúra upútala aj nevšednou jazykovou kultúrou a spevom. Poslanecké reči prekladala do maďarčiny, nemčiny, francúzštiny a angličtiny. Vďaka hudobnému vzdelaniu sa zdokonaľovala aj v taliančine. Pod vplyvom rodiacej sa lásky učila sa slovenčinu.

Žiadosti slovenského národa

V máji 1847 sa uskutočnila schôdza národovcov z celého národného územia v Liptovskom Mikuláši. Štúr tam prišiel pod hrozbou

zatykača. Počas rokovania zostavili Žiadosti slovenského národa, v ktorých sa Slováci vyhlásili za samobytný národ a nastolili demokratickú požiadavku riešenia národnostnej otázky v Uhorsku. Medzi žiadosťami bola aj požiadavka rovnakej daňovej povinnosti, ktorá sa ešte aj v súčasnosti rieši. Štúr dodáva, že v Uhorsku znášajú všetky štátne a vojenské bremená nezemanía.

Túžba slúžiť svojmu ľudu ako poslanec sa stala skutočnosťou. V tejto súvislosti sa mi vynára otázka – *dnešní poslanci, najmä na vyšších úrovniach už pri prijímaní návrhu kandidátky okrem seriózneho zväženia svojej odbornosti je aj ich cieľom slúžiť národu? Skutočnosť nie je taká. To by mnohé problémy dnes neexistovali. Sú nezávislí?!*

Slovenské povstanie v rokoch 1848 – 1849

Vodcovia slovenského národného hnutia Štúr, Hurban a Hodža mali jednotný názor na slovenské septembrové povstanie. Videli v ňom vyvrcholenie boja za národné a sociálne požiadavky slovenského ľudu.

Povstanie sa pripravovalo už na Slovanskom zjazde v Prahe (jún 1848). Aktuálne sú Štúrove myšlienky – spory národov treba riešiť mierovou cestou, rovnosť pred zákonom v právach a povinnostiach... uverejnené v Manifeste k európskym národom. Vo Viedni sa utvorila Slovenská národná rada z trojice politikov Štúr, Hurban, Hodža a vojenskej trojice. Bola to najvyššia politická reprezentácia a ústredný riadiaci orgán, mal zabezpečiť jednotnú politickú líniu a taktiku boja.

Porevolučné obdobie

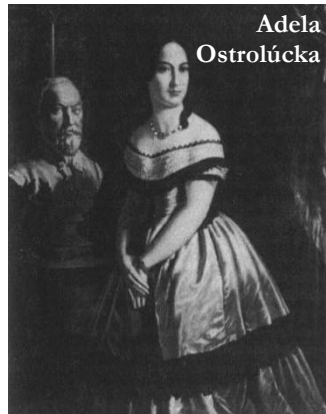
Viedeň nespĺnila požiadavky Slovákov. Sklamanie bolo doprevádzané útlmom činnosti. Štúrovi chýbali aj Slovenské národné noviny. Priatelia ho nabádali k ich obnove a aj založiť celonárodný kultúrny spolok Maticu slovenskú, ako náhradu za Tatrin. V tlačiarňi malo sa tlačiť aj politické periodikum. V auguste 1850 si Štúr podal žiadosť o vychádzanie novín v Trnave. Žiadosť bola zamietnutá.

V januári 1851 v Modre zomrel mu brat Karol, zanechajúc manželku a sedem drobných detí. Štúr z *morálnej povinnosti* podujal sa na ich výchovu a presťahoval sa do Modry.

Keď Hurban obnovil svoje Slovenské pohľady, Štúr znova nachádza zmysel dní v naplnení rubriky *Varta slovenská*. Útrapy

z revolučných rokov, z vyčerpávajúcej práce a súčasného postavenia neostali bez následkov. Lekári mu predpísali kúpeľnú liečbu v Korytnici. Bratove deti nechal u matky v Trenčíne. Asi mesiac po návrate z kúpeľov napísal Adele Ostrolúckej (jeden z mála zachovaných listov) adresujúcich ho jej matke. Píše, že mu znova ponúkli miesto tajomníka pri krajinskom súde v Bratislave. Podľa rád pani, pána a syna Ostrolúckych mal by ho prijať. Slová pre Adelu – v duchu vraj prelietal každý deň ponad tých pár vrchov z Korytnice do Ostrej Lúky a sledoval s radosťou i ľúbosťou jej kroky a rozhovory.

Štúr až teraz sa mohol venovať svojej záľube, štúdiu slovanských národných piesní a povestí. *Hlavným cieľom tohto diela bolo ukázať, aké mravné a spoločenské sily vyjadruje slovanská a slovenská ľudová pieseň a povesť.* O národných piesňach a povestiach plemien slovanských vyšlo 1853 v češtine. *Jeho želanie, aby vyšlo aj v slovenčine sa splnilo až po jeho smrti 1866. Pieseň vyjadruje najvzácnejšie city a spätie s prírodou.* Poézia je Štúrovi to isté, čo umenie – objatie ducha a hmoty v slovách, alebo objatie ducha s prírodou. V súvislosti so Štúrovým dielom O národných piesňach a povestiach plemien slovanských s našou súčasnosťou a jeho vzťahom k ľudovej slovesnosti možno konštatovať smutný fakt, že sa u nás teória ľudovej slovesnosti nerozpracovala ani v tých otázkach aké nastoľoval Ľudovít Štúr. Lístkami oznamuje Adelke, ako jeho práca pokračuje a najradšej by ju videl už v jej rukách. Adela Ostrolúcka sa toho nedožila. Zomrela na týfus. Na Hurbanov sústrastný list žiaľ prejavil slovami (*...a srdce moje už aj tak na všetky strany rozkervácané odchodom svojím mocne ranila*).

Adela
Ostrolúcka

Slovanstvo a svet budúcnosti

Rozvíjanie myšlienok o Slovanoch a ich historickom poslaní vrcholí v diele Slovanstvo a svet budúcnosti. Sú to politicko-historické a filozofické úvahy. Nešťastná náhoda prekazila dielo dotvoriť, pred vianočnými sviatkami 1855 utrpel úraz, ktorý skrátil jeho život. Po-

čas poľovačky prechádzal sa zimnou modranskou krajinou. Pri preskoku priekopy oddeľujúcej vinohrady pokĺzol sa a spadol. Puška, ktorú mal zaistenú na pleci a hlavňou obrátenú nahor sa mu pri páde zvrtila a jeden kohútik, naraziac na zem spôsobil výstrel. Náboj mu zasiahol stehennú kosť. Po troch týždňoch nesmiernych bolesti 12. januára 1856 skonal ako 40-ročný. *Tento predčasný a neočakávaný odchod bol v súlade s jeho predstavou o smrti. Raz povedal Hurbanovi, že je to pekné, keď hrdina padá podťatý v mladom veku, prv než svet môže vidieť jeho „mdlobu“.*

Štúra na poslednej ceste symbolicky odprevádzal celý národ. Pred jeho rakvou kráčali dvaja študenti so skríženými šablami a za nimi deva s vencom. Rakvu striedavo niesli študenti, mešťania a roľníci. Po oboch stranách rakvy kráčalo dvanásť bratislavských študentov s horiacimi faklami. Nad otvoreným hrobom sa s ním lúčil J. M. Hurban. Pochovaný je v Modre.

Štúr navždy odišiel, ale zanechal po sebe významné mnohostranné dielo, svetlý vzor zápalistého a činorodého národovca, vieru v úsvit lepšieho života slovenského ľudu.

Kamil Weiner, Šenkvice

Ludovít Štúr pred mojimi očami

Kráčal pravou nohou v prítmí
a bol stiesnený starými
i novými myšlienkami.

Bol obklopený všelijakými mozgami
jeho pojmy sa stávali ideologickými
a rástli na Slovensku všetkými
smermi
lebo si rozumel i s vtákmi
čo ležali dlho za mrežami.

Pohladkal slovenský ľud rukami
prózou, poéziou a básňami
bránil svoj národ všetkými
magickými
a duchovnými
prostriedkami
a rozum zachytával a fixoval slovami.

Sníval s otvorenými očami
a keď hovoril nezakrýval sa za slovami
a nestrácal sa kdesi za slovenskými
kopcami
písal celú noc a posedel nad básňami
sklonený nad papiermi
hovoril a písal národnými
očami
malinovými
ústami
a nedržal jazyk za zubami.

Hovoril pravdu medzi oblečenými
útočil názormi
mozog mu pracoval s predstavami
rozmýšľal nad mnohými
otázkami
zbytočne neplytval slovami.

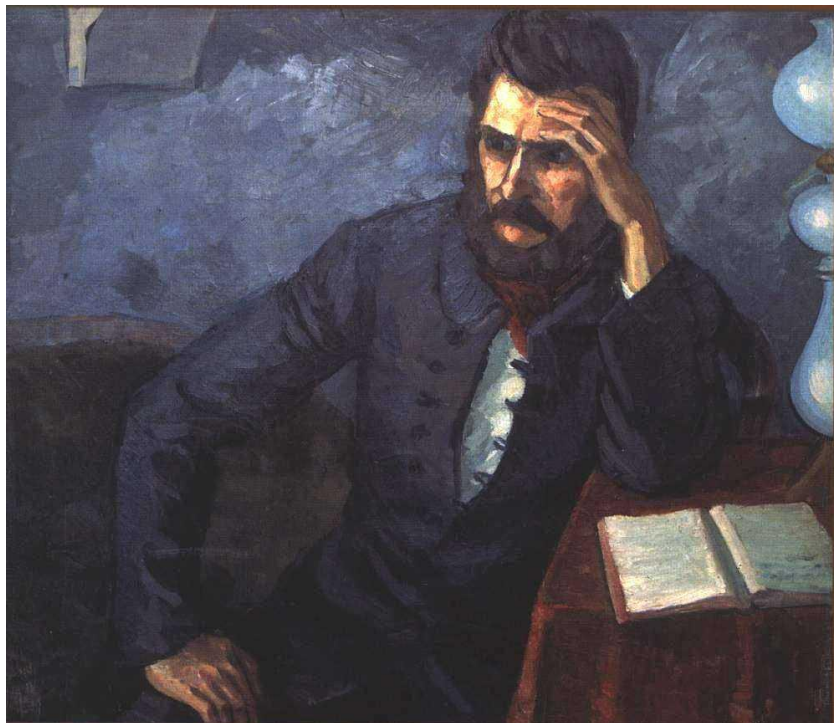
Srdce sa mu riadilo vlastnými
zásadami
a ľudia ho počúvali ako kňaza i očami
a všetci videli ho ušami
boli otrokmi i pánmi.

Mal právo chodiť po slovenskej zemi
rozodrat' si nohy ostrými
kameňmi
lebo život meral skutkami
aj keď bol obklopený mramorovými
tvármi
nebol osamelý rozprával s priateľmi
stretával sa a zdravil sa so slovenskými hviezdami
rozprával sa i s ľudmi
s dobrými
konexiami
i s ľudmi ktorí boli s pekelnými koreňmi.

Skrátka vedel sa dohovoriť rukami
ako slovami
pritom rozmýšľal a sníval nad absurdnosťami.

Bol človek medzi ľudmi
žilo sa mu ťažko medzi ohňami
neškriepil sa medzi bozkami
bol obklopený medzi veselými i smutnými
ľudmi
osvetlil um neviditeľnými svetlami

aby nebo a zem boli posiate hviezdami
lebo táto zem bola dost' dlho udupaná bagandžami
a bola v jednej kľietke s malými
vtákmi
a sama medzi svojimi.

Ludovít Štúr v pracovni, olej na plátne, 1956.

Kamil Weiner, Šenkvice

Ponáram sa do spomienok

Som pohrúžený do Ľudovítových spomienok
píšem a držím hubu a krok
pri každom slove venujem svoj čas ako svedok
aby každý človek mal v sebe poriadok
a nie zmätok.

Štúrovi v hlave vírilo tisíce obrazov a myšlienok
neveril na čestné slovo a pokrok
lebo videl Rakúsko-uhorský zmätok
len láska k Slovensku mu pomáhala prekonať ten šok
aby mohol mať pokojný a kľudný spánok.

Keď bol koniec života on stále videl nový začiatok
ako farár nazeral do náboženských stránok
a búril sa aby sa zlepšil zlý právny poriadok
chcel písať rečou symbolov nevyslovených otázok.

Žil vo svete asimilácie, mal silný buričský žalúdok
a pochybnosti z pestrých titulných stránok
červenou ceruzkou podčiarkoval každý riadok.

Dával viac svetla do tých temných tém a narážok
dosahoval maximálny účinok
urobil to zo spravodlivých a ideologických pohnútok
nebanálnym spôsobom narušoval stanovený poriadok
a v nás nezastavil zmysel pre vyšší slovenský územný celok.

Všade prítomnej moci kládol veľa otázok
v multietnickom prostredí dúfal v 1 zmysluplný celok
bol tichý a poslušný, ale nie ako baránok
lebo v srdci sa mu rozhostil žiaľ pustota a smútok.

Najlepšie vedel držať zo Slovákov jazyk a krok
priveľmi zdôrazňoval svoj slovenský zármutok
bez náznakov citových búrok
prehádzal cez paľbu otázok
nevkusných škriepok.

Zarazil búrlivý útok
od predtuchy k smútku mal ďaleko len krok.

Eudovít Štúr našimi očami

Jaroslav Rezník, predseda odbornej poroty

Bratislava, Devín, Modra, Hlboké, Zemianske Podhradie, Trenčín, Čadca, Bánovce nad Bebravou, Uhrovec, Zvolen, Ostrá Lúka, Liptovský Mikuláš, Levoča, Veľké Kapušany, Košice. Tam všade sú pamätníky jedného z najväčších mužov v histórii slovenského národa – Eudovíta Štúra. Práve tak dobre by sme mohli povedať: Žilina, Martin, Ružomberok, Rožňava, Prešov, Michalovce, Banská Bystrica. Mohli by sme vysloviť názov hociktorého mesta alebo obce na Slovensku. Bolo by to zbytočné. Preto povedzme len: Slovensko. A povedzme ešte: Eudovít Štúr. Hocikde, na hociktorom mieste Slovenska by sme mohli postaviť pomník Eudovítovi Štúrovi. Nie, jeho noha nevstúpila do všetkých slovenských dolín, jeho ústa nepili vodu z každej studničky v slovenských horách, ale jeho duch zasiahol všade, kde slovenská reč porozumela reči slovenskej. Prebúdzať v slovenskom ľude znaky národa a žiadal ich pestovať. Prebudil národ, predstavil mu svet a ukázal mu miesto v tomto svete. Povzniesol národ a predstavil ho svetu. A pokiaľ bude tento národ žiť, nezmyslné z jeho duše Štúr. Nestratia sa ani pomníky. A nebude to konzervovanie histórie a nebude to ani jej oprašovanie. Nebude to nič umele ani násilné. Bude to najprirodzenejší sprievodný jav života tohto národa, pokiaľ bude národom slovenským. A dovtedy bude národom slovenským, dokedy bude mať Eudovíta Štúra. Tak hlboko je vpísaný tento muž do duše národa! A čo môže byť viac, a čo môže byť citlivejšie? A čo môže byť živšie? Tam, v duši národa, žije i Eudovít Štúr. Žije a prihovára sa nám i dnes. A bude žiť a bude sa prihovárať nám i generáciám budúcim.

Prebudil národ a predstavil mu svet. Prebudil národ a predstavil ho svetu. Ako? Jeho vlastnou rečou i rečou činov. Reč svojho národa uviedol „zo života do spisov“. Vyklčoval prales, urobil dolinu, v ktorej keď slovensky zavoláme, slovensky aj ozvena nám odpovie: Reč národa „zo života do spisov uviedol“. A čo my? Čo my teraz? Zveľaďujme to, čo nám Eudovít Štúr v spisoch i činoch zanechal a uvádzajme to do každodenného života. Nech sú nám zreteľným

a vysvieteným stimulom aj výročia rozpätia Štúrovho života. V roku 2015 si pripomenieme 200. výročie jeho narodenia.

Je to naozaj tak: Ludovít Štúr je osobnosť, ktorá sa v genofonde národa objavuje raz za pol tisícročia a možno i viac. Preto je veľmi dobre, že v spleti pripravovaných národno-kultúrnych podujatí pri 200. výročí narodenia tohto velikána našich dejín si našla svoje malé, ale dôstojné miesto i Literárna súťaž Jozefa Braneckého v Trenčíne. Organizátori popri tradičných kategóriách súťaže - vekovej a žánrovej - do tohoročného štatútu súťaže zaradili aj tému Ludovít Štúr mojimi očami. Pritom účasť na tejto časti súťaže nemala vekové ani žánrové ohraničenie.

Ukázalo sa, že téma zaujala študentov i dospelých rôzneho vzdelania a profesií. Do tejto tematicky presne vymedzenej súťažnej kategórie prišlo celkovo 19 príspevkov od 14 autorov.

Boli medzi nimi básne, biografické poviedky, literárnovedná porovnávacía štúdia i biografické literárne úvahy.

Porota sa rozhodla po dôkladnom zvážení oceniť kvarteto autorov. Básne Muž, ktorý stál na našej strane od Martina Lančariča, ako aj Premostená (venovaná rodisku Ludovíta Štúra) od Zuzany Martiškovej predstavujú kultivovanú básnickú výpoveď s bohatou obraznosťou a vypointovaným záverom. V prvom prípade ide o rytmicky a rýmotvorne prísne viazanú báseň, v druhom prípade o báseň s voľným rýmom. Obe nesú aj výrazné ideové poslanstvo pre súčasníkov.

Ďalšie ceny porota udelila vysokoškolskej pedagogičke a literárnej vedkyni Jane Judinyovej za komparatívnu štúdiu Lužické dueto s Ludovítom Štúrom. Autorka porovnáva cestopisný a úvahový text Ludovíta Štúra Cesta do Lužíc z roku 1839 s jej súčasným poznaním po návšteve tohto pôvodne slovanského kraja v Nemecku. Druhá rovnocenná cena patrí študentovi Gymnázia arm. gen. Ľudvika Svobodu v Humennom Jakubovi Banikovi za prácu ŠtúrHuHofób. Je to úvaha mladého muža, v ktorej analyzuje postoje svojich rovesníkov k našej národnej minulosti, najmä k osobnosti Ludovíta Štúra. Pritom svoju generáciu nešetří kritickými šľahmi, lebo sa často správa, akoby pred ich vstupom do života nič nejestvovalo, akoby sa letopočet začínal práve ich narodením. A pritom...? Veď vieme, aké

tvrdé, únavné a dlhodobé zápasy zvädzali naši predkovia za našu národnú svojbytnosť a život v demokratickej spoločnosti.

Pozornosť poroty obzvlášť zaujala aj „snová“ biografická mikropoviedka Alexandry Rýdzej o vzťahu Eudovíta Štúra a Adely Ostrolúckej, s miestom deja v Zemianskom Podhradí, humoristicko-satirická báseň Jaroslava Daniša Štúrovo versus Štúrov Dubček, zaujímavý pokus Lívie Slynkovej, napísať ten istý text súčasným slovenským pravopisom i tzv. štúrovským pravopisom, teda bez ypsilonu, s koncovkou -ou v préterite sloviess, či vytrvalá Ružena Viskupičová za literárny fičer Mladosť obetoval národu, čo predstavuje stručný náčrt štruktúrovaného životopisu Eudovíta Štúra. Druhou časťou textu je krátky fičer Labuť avonská o klasickom anglickom dramatikovi W. Shakespearovi.

Na záver porota konštatuje, že nápad zaradiť túto tému do štruktúry XXII. ročníka Literárnej súťaže Jozefa Braneckého v Trenčíne bol veľmi podnetný a predstavuje jedno z prvých kultúrnych podujatí v našej vlasti pri príležitosti blížiaceho sa okrúhleho 200. výročia narodenia Eudovíta Štúra. Je to veľmi dôstojné pre mesto i celý kraj, kde má korene celý štúrovský rod i samotný Eudovít Štúr.

Nižšie pripájam text, ktorý sa matičiarom môže zísť pri príprave „štúrovských“ podujatí.

A keď sa dáme dokopy

Drevený sedliacky voz brkotal po ceste. Chlapci už tretí deň počúvali škrípanie jeho kolies a boli veru riadne unavení. Darmo je, cesta z Rábu za Dunajom na stredné Slovensko, do Uhrovca, je poriadne dlhá. Idú však na prázdniny a dnes budú konečne doma.

– Pst! Pozri, náš Eudovít zaspal. – zašepkal Samko Melfelber Jankovi a ukázal prstom na stíchnutého Eudovíta.

– Zaspal? Ved' má otvorené oči!, – zadržal sa Janko Kišš a nechápavo pozrel na priateľa.

– No a čo? Nikdy si nepočul, že sa dá spať aj s otvorenými očami? – zatváril sa mudrácky Samko.

– Nepočul. A ani ti neverím! Celý rok sme s Eudom u debnára v Rábe spávali

v jednej posteli. Nikdy tak nespál!

– *Ale teraz tak spí, – nedal sa Samko. – Pozri, ani len okom nepohne! Pozorujem ho už hodnú chvíľu.*

– *Keby si netáral, Samo! Mysel' ti iba po hlúpostiach chodí, – odbil ho Janko. Ludovít Štúr to už nevydržal. Na tvár mu vyskočil široký úsmev. Rozhovor priateľov počul od začiatku do konca, ale až do tejto chvíle sa tváril, akoby naozaj driemal s otvorenými očami.*

– *Veru máš pravdu, Janko, – povedal Ludovít a pretiahol si údy, až mu kosti zaprašťali. – Požičaj Samovi svoj klobúk, lebo mu slnko na temeno priveľmi prípeká. Ešte dostane úpal!*

– *Na! Tu máš – rozosmial sa Janko a nasadil Samkovi na hlavu klobúk.*

– *Nechaj si! – rozčertil sa Samko. Potom sa s namrzenou tvárou obrátil k Ludovítovi. – Ja som si myslel, že naozaj spíš. Ani si okom nemrkol.*

– *Ech, kdeže! – hodil rukou Ludovít. – Len som sa troška zamyslel.*

– *Iste to bolo niečo vážne, keď si bol taký zadumaný, – povedal Samko.*

– *Spomínate si na profesora Petza? – spýtal sa Ludovít.*

– *Že či! – zvolal Janko. – Ešte teraz mi znie v ušiach jeho dunivý hlas. Vždy sa mi zdalo, akoby hovoril z prázdneho suda.*

– *Ja si ho zapamätám na celý život. Spomínate si na jeho hodiny o slovanskej histórii a literatúre? – povedal Ludovít.*

– *Mám ti niečo zarecitovať po rusky? Alebo po poľsky, či po srbsky? – chlapil sa Janko.*

– *Nemusíš. Ide mi o to... premýšľal som nad tým, že aj my sme časťou veľkého Slovanstva, – povedal Ludovít.*

– *Kto – my? – nepochopil Samko.*

– *My, Slováci. Sme jeho..., povedal by som – vetvou. Malou, ale žijou zelenou vetvičkou na veľkom strome Slovanstva, – povedal s vážnou tvárou Ludovít.*

– *Pán profesor Petz by mal z teba v tejto chvíli nekonečnú radosť, – zatiabol posmešne Samko.*

Janka Kúša však Ludovítova myšlienka zanjala.

– *Dobre, Ludovít... Ale čo ďalej? Prečo nad tým rozmýšľaš?*

– *O to práve ide, Janko! Čo ďalej? Položme si otázku: Kto o nás vie? Kto o nás počul? Kto vo svete si uvedomuje, že kdesi v strednej Európe, medzi Dunajom a Tatrami je dobrý, pracovitý a zaiste i múdry ľud? Počuli ste tie pekné piesne, čo sa ozývali z polí?*

Chlapci jednoblasne prikývli. Nevšimli si, že i pobonič sváko Ondro prestal

pošibávat' kone a započúval sa do ich rozhovoru.

– V nich je skrytý život tohto ľudu. A bude sa ďalej rozvíjať. Ide len o to, ako urýchlíť narastanie tejto našej malej vetvičky, čo sa Slovenskom volá. Ako ju prebudíť k takému životu, aby zavoňala po celej Európe, ba aj po celom svete?

– Myslíš, že sa to dá? – zašepkal Janko.

– Som o tom presvedčený, – povedal rozhodne Eudovít.

– Ale čo by bolo treba urobiť? Vieš to? – opýtal sa Janko, už celkom zaujatý Eudovítovou myšlienkou.

– Viem. Treba sa nám učiť, vzdelávať. Treba nám mnoho vynikajúcich mužov

– básnikov, spisovateľov, umelcov, vedcov, profesorov, ktorí svoj život zasvätili povzneseniu tohto ubitého, ale čistého a nadaného ľudu.

– Naši ľudia sú dobrí iba tak na robotu na panskom, – ozval sa neočakávane sváko Ondro.

Samko a Janko zostali v pomykove, ba sa aj troška zabanbili. Akoby si uvedomili, že vedú na ich vek priveľmi vážne reči. Len Eudovít sa nedal zmiest'.

– Neverte tomu, sváko Ondro! Aj poddanstvo raz bude zrušené! Čím viac bude vedieť náš ľud o sebe a o svete, tým skôr sa tak stane! Treba mu len ukázať, kde leží jeho bieda a kde sú ukryté jeho poklady.

– Ech, chlapče...! Ved' ty si hotový rebelant! Človek aby sa t'a bál počúvať! – povedal sváko Ondro a prudko švihol bičom ponad chrčty koní.

Chlapci sa zasmiali.

– Žiadať svoje, domáhať sa svojich práv nie je rebelantstvo, sváko Ondro!

– Keď budeš takto rozprávať v Bratislave, prvej vozom t'a pošlú domov, – povedal Samko.

– Alebo utopia v Dunaji! – zvolal sváko Ondro.

– Nevyhodia ma, ani neutopia! Keď chcete vedieť, na Bratislavu sa veľmi teším. Určite tam nájdem veľa slovenských chlapcov, čo zmyšľajú ako ja. A keď dáme dokopy...!

Eudovít Štúr stisol päst', akoby chcel gestom dokončiť nedopovedanú myšlienku.

– Čo tebe všetko nevrta v hlave! – zabundral potichu Samko.

– Viete, čo urobím v prvú nedeľu v Bratislave? Pôjdem na Devín. Tam sú korene dávnej slávy Slovanov. Sľúbil som to aj profesorovi Petzovi v Rábe.

– Ja pôjdem s tebou, Eudo. Namôjpravdu pôjdem! – otrčil ruku Janko.

Eudovít mu podal svoju.

– No vidíš, Janko, už sme dvaja! Len treba chcieť, odhodlať sa k činu! – a silne stisol Jankovu dlaň.

- *Devín je ďaleko, chlapci! Zato ja už vidím náš rodný kraj! Pozrite!* – zvolal Samko. – *Tamto je Vtáčnik a tamto zasa Rokoš!*
- *Naozaj! O chvíľu sme doma,* – povedal Janko a dodal: – *Keby ste vedeli, ako sa teším!*
- *Nie si sám,* – plesol ho Samko po pleci.
- *Poviem vám báseň o našom rodnom kraji. Po slovensky... Chcete?* – opýtal sa Ľudovít.
- *Vlastnú?* – opýtal sa prekvapene Samko.
- *Uhm,* – prisvedčil Ľudovít

***Pahor hustým dúbim krytý
dolinôčku úzku bradí
a potôčik striebropenný
po celej sa nadol hadí.***

Voz hrkotal po skalnatej ceste. Kone pridali do kroku. Akoby aj ony zavetřili vôňu rodného kraja.

Túry do literatúry

Vedúca osobnosť slovenského politického a národného hnutia, básnik, novinár, historik a jazykovedec Ľudovít Štúr sa narodil 29. októbra 1815 v Uhrovci. Bol druhorodeným synom z piatich súrodencov. Detstvo prežil v krásnom hornatom kraji pod Rokošom, čiernym vrchom a Kňazovým stolom. Prvé vedomosti získal doma i v škole od otca, ktorý učil v jednej triede vyše osemdesiat detí poddaných grófa Zaya. Ako dvanásťročného ho poslali na gymnázium do Rábu, dnešného Györu v Maďarsku, aby sa naučil po maďarsky a po nemecky. Na hodinách profesora Leopolda Petza, Slováka zo Skalice, si uvedomil svoju slovanskú spolupatričnosť a národnú príslušnosť. Štefan Krčméry hovorí, že Ľ. Štúr prišiel roku 1829 do Bratislavy „nad životom národa svojho vážne zamyslený“.

*On zobudil zo sna národ svoj
a zorol úhor neúrodný,
ku cti priviedol jazyk rodný
a šiel za rodu spásu v boj.
On padol – ale zvíťazil.
On zomrel – aby večne žil.*

To je citát z pamätnej tabule na rodnom dome Eudovíta Štúra v Uhrovci. Áno, Eudovít Štúr prebudil slovenský národ a predstavil ho svetu. Predstavil ho vlastnou rečou i rečou činov. Reč svojho národa uviedol „zo života do spisov“.

V rodnom dome Eudovíta Štúra je zriadené literárne múzeum, ktoré nám približuje jeho život a dielo. Áno, tu je izba, kde stála Eudovítova kolíska, tu je pitvor, kde urobil prvé kroky, toto je miestnosť, kde napísal prvé slovo. Útulný dvor pred domom, lemovaný hustým dreveným plotom, bol miestom jeho prvých detských hier. Malá bránička na konci chodníka, ktorý vychádza spod podstienky, ho púšťala na vychádzky do okolitej prírody, na cestu do školy a roku 1829 i na štúdiá do Bratislavy.

Popred Štúrovie dom dodnes vedie mierne stúpajúca cesta ku kaštielu grófa Zaya. V tieni storočných stromov, ktoré z cesty vytvárajú príjemnú aleju, chodieval mladý Eudovít za otcom do kaštieľa. Najradšej vtedy, keď otec viazal knihy z grófovej knižnice. Neskôr sa zayovský kaštieľ stal i pre neho miestom prvého zárobku. Začiatkom roku 1834 musel prerušiť štúdium v Bratislave, lebo do škôl odišli mladší bratia Samuel a Ján a na jeho štúdiá už neboli peniaze. A tak prišiel sem za pisára a dozorca na grófovom panstve. Našťastie, len krátky čas trvali jeho služobné potulky po revíri pána grófa. Vyzeral pri nich smiešne – na pleci puška a v ruke Kollárova Slávy dcera. Naučil sa ju skoro celú naspamäť. Zakrátko mu Samo Chalupka napísal z Bratislavy list, aby sa za každú cenu vrátil na ďalšie štúdiá. Nemusel ho dlho prehovárať. Sám bol rozhodnutý, že skôr či neskôr to urobí. Chalupkov list jeho rozhodnutie však urýchlil. A vyše dvesto zlatých, čo si stačil zarobiť, mu mohlo pri skromnom živote zaistiť štúdium až do jari. V septembri 1834 bol naspäť v Bratislave.

Potom budeme národ

Margita Ivaničková, členka odbornej poroty

Jedným z veľkých paradoxov našej národnej histórie nesporne patrí zaradovanie diela Ludovíta Štúra a štúrovcov do priechodu romantizmu. Už samotné zaradovanie do historicky aj literárne uzavretej etapy podvedome vytvára dojem niečoho minulého, teda akoby neaktuálneho; niečoho, z čoho majú traumy študenti ako z ďalšej nepopulárnej maturitnej otázky a smútok v duši všetci tí, ktorí dovidia „za roh“ udalostí, ktoré predurčujú zachovanie v čase, alebo zánik národa. Encyklopedická terminológia ohraničuje romantizmus ako literárny, umelecký a myšlienkový smer na začiatku 19. storočia, ktorého hlavnými črtami bola idealizácia minulosti, odtrhnutie od skutočnosti, útek od sveta a života; až revolučný romantizmus je zhovievavejší, preniknutý životným optimizmom a snahou jasným obrazom poukázať na vysoké, vznešené poslanie človeka. Aspoň, že tak.

Romantizmus a štúrovci v ňom utopení sú dôvodom na úšľabky pubescentov, pretože to bolo dávno a už vonkoncom nie sú „in“ v rámci masívnej kampane na rozleptanie všetkého, čo spája. A národ spája!

Nech na mňa zanevrú všetci literárni teoretici a akademici, ale trúfam si tvrdiť, že Slováci nemali (a dlho mať nebudú) v dejinách väčších realistov ako Štúr a štúrovci.

Tak teda romantizmus - odtrhnutie od skutočnosti, útek od sveta a života... A čo potom Štúrovo úsilie čeliť maďarizačnému mobingu, snaha o zabezpečenie katedry reči a literatúry československej, nadľudské úsilie vybudovať vedeckú inštitúciu – Slovenskú akadémiu, na svoju dobu prevratná a buričská myšlienka vydávania slovenských politických novín; pragmatické úsilie získať poslancov post s ešte pragmatickejším poslaním presadzovať slovenské národné politické požiadavky priamo na uhorskom sneme. Odstránenie rozporov a zjednotenie Slovákov na báze spisovného jazyka ako fundamentálneho kameňa existencie národa, reformátor, demokrat, ktorý predbehol dobu aj nás o niekoľko storočí svojou predstavou o rovnoprávnom zástoji národov! Európska únia si ešte len na nebi vyšívala svoje hviezdičky, keď génus Štúr vedel a chcel ako by ná-

rody mali a mohli spolunažívať a ten jeho, milovaný, slovenský, medzi nimi ako rovný medzi rovnými. Ukážte mi v našich národných dejinách väčšieho realistu!

„*V ňom a s ním všetko žilo. Jeho oduševnenie nemalo hraníc; on tým oduševnením pudený do bojov – on, ináč človek krotký, mierumilovný, kontemplatívny. On venuje sa celý veci národnej, odlúči sa samovoľne od radostí rodinných, len aby mohol pracovať za národ,*“ charakterizoval Štúra Svetozár Hurban Vajanský. Presne v intenciách terajšej našej národnej vlačnosti sympaticky uvažuje jeden z ocenených mladých autorov, Humenčan Jakub Banik. „*Zaslúžime si my vôbec mať vlastný štát? Katalánci, Kurdi, Rusíni ani Rómovia ho nemajú a predsa sú hrdí na svoj jazyk, kultúru, tradície a históriu. Čím to je? Možno by sme si uvedomili to bohatstvo, ktoré nám patrí nie naším pričinením až vtedy, keď by sme oň prišli nadobro.*“

Ako vidno, nájdú sa aj kontemplatívni mladí ľudia, ktorí vedia, čo Štúr dokázal – stvoril národ a je najvyšší čas, aby sme si uvedomili, že to nie je samozrejmosť. Aj preto sú svojou kvalitou prít'azlivé esejistické práce Lýdie Šimkovej o Eudovítovi Štúrovi – vizionárovi aj pre tretie tisícročie. V podobnom duchu sa nesie literárnohistorická esej Jany Judinyovej – Lužické dueto, aby prozaické výpovede zavíšil doyen tejto súťaže – Ružena Viskupičová, syntetizujúcou esejou o živote a diele E. Štúra – Mladosť obetoval národu. Zuzana Martišková zaujala básňou Premostená, kde sa versologicky jemne prechádza po Štúrovom rodisku: */Priblučno bolo vtedy.../ Priticho je tu po rokoch/* Pozoruhodným emocionálnym rukopisom na malom priestore vypovedal všetko podstatné Martin Lančarič v básni Muž, ktorý stál na našej strane. */klaniam sa za náš jazyk a ďakujem, pán Štúr/* Vďačne sa pridávam, pretože úcta a poďakovanie je zopár mikrokryštálikov soli života, ktoré realisti Štúrovi všetci dlhujeme. Vždy, keď prechádzam okolo trencianskeho súsošia štúrovcov, spomeniem si na káravý výrok literárneho teoretika Alexandra Matušku: Pamätné tabule na domoch? Pomníky z kovu a granitu na námestiach? Áno. Ale aj pomníky v nás, ktoré čas zničí len s našim posledným výdychom.

Potom sa nebude môcť povedať, že sme mali ľudí, ktorí však nemali nás; potom nebudeme tráva, prach a rozbitý sklený pohár. Potom budeme národ.

ĽUDOVÍT ŠTÚR MOJIMI OČAMI

Zborník literárnych prác zaradených do tematickej oblasti
XXII. ročníka celoslovenskej literárnej súťaže Jozefa Braneckého
Studňa sa tajne s dažďom zhovára

**Vychádza s finančnou podporou
Ministerstva kultúry Slovenskej republiky.**

©

Texty: autori príspevkov
Fotografie: Verejná knižnica Michala Rešetku v Trenčíne,
gymnaziumtrencin.sk, stur.sk, uhrovec.sk, wikipedia.org

Zostavila: Bc. Sylvia Fabová
Zodpovedná redaktorka: Ing. Gabriela Krokvičková
Grafická úprava a tlač: J+K s.r.o., Nemšová
Neprešlo jazykovou korektúrou.

Vydala Verejná knižnica Michala Rešetku v Trenčíne
pri príležitosti 200. výročia narodenia Ľudovíta Štúra.

Prvé vydanie

2014

Náklad: 100 ks

www.vkmr.sk

ISBN 978–80–85135–45–9